

ՄԵԴԻԿԱԿԱՆ
Tumak
ՇԱԲԱԹԵՐԻՑ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՍԵՐԱԿԱՆ
1908
38-ՄԱՍԻ
24 ԵՌԻՆԻՍ ԹԻԻ 26
ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
Մ. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ
M. M. HASGALIAN GAZ. Smyrna

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ	Բանասիրական	601
Մ. ՄԵՐԱՐԵՆՅ	հունկ ու Արշունի	605
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Համր Սէր	606
Յ. ԱԼՓԻԱՐ	Կեանս ն ի Բաղիկ	611
Ա. ԱՅՎԱԶԵԱՆ	Այցելութիւն ի Սիօն	615
Օ. Ռ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ	Հաւատք	617
Ն. ԵԱԶԷՃԵԱՆ	Էջ մը Սալամպօտ	619
	Համաշխարհային Արծազան	623
	Էրապաղ	624

ՄԱՄԻՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Եւրոպայէ եւ Կ. Պօլսէ վերջերս ստացած ըլլալով նորանոյ
եւ տեսակ տեսակ ստներ զարդեր եւն. եւն. քարանձաւի կ'ըս-
տանան, ինչպէս լիշ, յանձնարարութիւններ թէ Գաղաթեւ եւ
թէ զաւառներէն:

Դիւրանացելի գիւներով կ'սպէ նամակագրութիւն, պահարան,
հաշուեցոյց, տեղեկագիր, դպրոցական տեսակներ, վիպագիր-
ներ, տոմարներ, գիրքեր, այգաբարդներ, վերջապէս սպաքական
անկէն տեսակ գործեր անկէն յեզուա խիստ ճաշակաւոր եւ նը-
պասաւոր գիւներով:

ՅԵՐԱՐԵՐԱԿԱՆ

Պատիւ ունիմք ծանուցանել ձեզ թէ Տիար Զարեհ Ռ.
Ռոպանեան, անուանած եւնի փոխ-գործակալ հրդեհի ապա-
հովագրական Royal Exchange ընկերութեան Իզմիրի մէջ:

Կ'յուսանք թէ պիտի բարեհաճիք պատուել զիմք ձեր
վստահութեամբ, խնդրելով որ ընդունիք Տ... մեր յար-
գանաց հաւաստիքն

Շ. ՈՒԻԹՅՈԼ ԵՒ ԸՆԿ.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՅԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂ

Պատիւ ունինք ծանուցանել մեր Յարգոյ Յաճախորդաց թէ յերջին նորածնութեանց թամնաւընտիր տեսակները եկած են. նոյնպէս ստացած ենք ֆլանելթներ Viyella ֆանելաներ, Dentsի, ձեռնոցներ, Wolseyվ ֆանելա շապիկ և combinaisonներ, անգլիական հոլանդներ Dentelels և բազմանթըրիի հարուստ տեսակներ, նաև կանանց Manteauxներ ածան և վերջին գինեքով:

ԾԱՆ — ԱՄԷՆ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԿՏՈՐ-ՈՒՍՆՔՆԵՐ:

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ ՏՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Ազգ. և Տըշանտի Ազգ. գրամատան կողմէ

Դրամապլուս ամբողջութեամբ գրուած ֆրանք 10,000,000

Կեդրոնատեղի ԱԹԵՆՔ

Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Ալեքսանդրիա, և ԳաՀիր

Գործակալութիւն Ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան գրամատանի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպս՝ գանձում և գեղջում Առեւտրական թղթերու, հեռադրական վրր ճարմունք, առուծախ փոխգրեւու և գրամներու, Աշխարհի զլխաւու քաղաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման գրեք, առուծախ ամենէ տեսակէ արժթուղթերու, բացում բնթացիկ հաշիւներու, գրու արժթուղթերու և ապրանքներու վրայ են. ևն:

Ա. Ի. Ա. Ն. Դ. Ն. Ե. Ր.

Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի գրամի Աւանդներ հետեւեալ սակերով

1 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$	3 ամսուան աւանդի մը հաւար
2 $\frac{0}{0}$	6 " " " "
3 $\frac{0}{0}$	1 տարուան " " "
3 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$	2 " " " "
4 $\frac{0}{0}$	3 " " " "

Բարեգործական Հաստատութիւններու աւանդներն վերեւի սակերէն $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ առաւելութիւն մը կ'ընդունին:

Ի տես վճարելի աւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 400 Օսմ. սկիլէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան $2\frac{1}{2}$ տոկոս մը կը յատկացնէ:

Պանք տ'Օրիան Հաստարակութեան արամապրութեան տակ գրած է, որնչան վարձքի մը փոխարէն իր Հաստատութեան մէջ գանուած գրա-մարկիւններն, հոն կրամ և արժեքուոր առարկաներ պահելու համար:

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՉԵՐ ԹՈՒԵՐԻ

ԱՌՈՂՁ ԸԼԼԱԼՈՒ

ԵՆ

Առանց սխեռու, պիտի մտնեիք: Ան
ձեր բոկերը լաւ կիճակի մը մեջ չե՛ն, ինչ
կրնաւ խաղալ եւ երկար աշխատել
մշտնապէս: Եղեք, եւ ձեր յոյժը
հանգչեալ ժամանակիւ խնամեցիք:

ԷՄԻԻԼՍԻՕՆ

ՍՔՕԹԸ

որ պատրաստուած է աշխատելու ամենեւե
զուս մօրիւ ձկան իւղով, եւ կրի ու
սօսայի հիբօժութիւնով, որ կը բուժե
անմիջապէս եւ հիմնականապէս

ՀԱՉԸ

ՊՌՕՆՇԻԸ

ԿՈՒՐՇԻԻԶՈՒԱԾՔԸ

ԴԺՈՒԱՐԱՆՆՉՈՒԹԻՒՆ

Կը ծախուի բոլոր

դեղատոմսերը

է. բոլոր

Միշտ պահանջ
եցէ՛ք ազդե
ղէք աշխատանք
ունենալու
ու չհաշտեց
Միտքի յայտնի է:

դեղի մթերանցեալ

Ռ. ՌՐԲԵՐԵԱՆ

ՃԻՊՈՒԴԻ

Իր բարեկամներուն պատիւ ունի
ժանուցանել թէ 1 Յունի. 1908էն
սկսելով հիմնած է առեւտրական
տուն մը, որ յանձնակաւարտ
թեամբ, ներածուած է արաւմու
տով պիտի գրադի:

Մասնատրապէս ուշադրութիւն
կը հրաւիրէ Մօքայի եւ Հարարի
ազնուագոյն սուրճերու վրայ, որ
ընդմէ պատրաստ է 3 եւ 5 քիլոնոց
պարկերով հայթայթել աժան դի
ներով:

Հասցէն:

R. VORPERIAN—DJIBOUTI

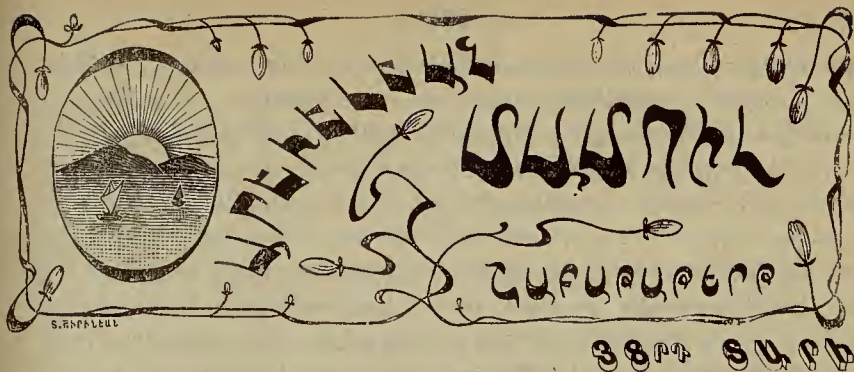
(Côte Française des Somalis)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՅԵԼՔ
ՍԻԱՍԻՏԻ ՍԸՆԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԶԻՓԹԻՍՍԱՐԱԾԻ

Խիստ հետաքրքրաշարժ ու գուտ
զրական աշխարհագր. ար ժամա
նակին այնքան ընդունեցութիւն գր
տաւ ու գնահատուեցաւ ընթերցող
ներու ահմանալակ շրջանակի մը
մէջ, այս անգամ գիրքի ձեռով հը
րապարակ ելած է, աւելի գիրա
մատչելի ու ժողովրդական ըլլալու
համար: Ընտիր տպագրութիւն: Գի
ղարուեստական. կողք. Էջ 280 գին
7 դր:

Կիզրոնասեղի Օրնիկ եւ Ընկ.
Պօլիս Շիրին խան Թ. 7: Կը զբա
նուի աժան գրադաճառի բով եւ «Ռ.
Մամուլ»ի Գրատունը:

24 ՅՈՒՆԻՍ 1908

ԹԻԻ 26

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ *

Տիար Կ. ԳԱՐԻԳԵԱՆԻՆ

Դարձեալ «Ժժմուր».— Բուսագիտական սխալներու շարք.— Յախուռն
յարձակում Ֆրանսահայ բուսագիտներու դէմ.— Տգիտական
կշամբանք հայ բժիշկներուն ուղղուած:

* * *

Դուք ձեր բարձր խնայողութեամբ մէջ, տիար Գարիգեան, առանց գործնական ապացոյցներու չէ՛ որ կուտաք ձեր հրապարակական պերճ գտները, և այս խկ է անշուշտ որ կ'աւելցնէ ձեր լուրջ ու ծանրաստո՛յ յօդուածներու ամենաբարձր արժէքն ու կարեւորութիւնը: Ֆրանսահայ բուսագիտներու թշուառ դասը ձեր ահաբեկողանքներով անկասկեղէ կտք՝ ձեր համայնապէս հզօր մտքի ոյժով ձեր փիլիսոփայականները կ'ուղղէք անվեհեր համանման ծանր մեղքերով ծանրաբեռնուած հայ բժշկական դասին ալ... միշտ և յաւէտ գործնական անմխտիկ փաստներով ու ապացոյցներով պիտուա՛յ ինչպէս յայտնի է: «Մեծահասարակ հայ բժշկարաններ կան» կը բացապանչէք իրաւամբ, ինչու պէթ ասոնցմէ օգտուելու խելքը չեն ունեցած չէ թէ միայն սա մեր «անճրկում» բուսագիտները այլ և անոնց հետ սա հայ «բանասէր բժիշկներն» ալ՝ որոնք կ'եղեն հայերէն «բարբարիկ» ախտաբաններ կ'ստեղծեն: Ամէն իրաւունք ունիք յայտնապէս, բժշկութիւն ըսածդ մեր նախնեաց մէջ խիտ մասնաւորապէս պարզացած՝ անշարժ ու անփոփոխ դիտութիւն մ'է: Հիպոկրատի ժամանակներէն սկսեալ. «Միթար Հերացիի, Սաւեփաննատ բժշկապետի, Ամիր-Տօլվաթի և այլոց» օրէքէն ի վեր ո՛չ արտորոշանքը յառաջացած է մազի չափ, ո՛չ մարդ-

* Տե՛ս ԹԻ 25, էջ 576:

կութիւնը վարակող գանազան ախտերու՝ մանաւանդ ջղայքնե-
րու՝ անթիւ տեսակներն աւելցած և լուսադոյնա ուսումնասիր-
ուած։ Նոյնը կրնաք ըսել վիրաբուժութեան համար ալ՝ որ կարե-
ւոր մէկ ճիւղը կը կազմէ բժշկութեան, և որ՝ ինչպէս գիտէք՝ անշարժ
մնացած է հնագոյն դարերէ ի վեր։ Ո՛չ կարծիքներու, ոչ մէթո-
տի, ոչ դեղի և ոչ դարմանի ամենափոքր փոփոխութիւն կամ յա-
ռաջդիմութիւն կայ բնաւ. վերջապէս հազարաւոր դարեր յառաջ ինչ
որ էր մարդկային կեանքի համար այդ ամենակարեւոր գիտու-
թիւնը՝ նոյնը մնացած է յուէտ, և հայ բժշկական գրականութիւնն
արդէն իր «մեծահաստոր բժշկարաններով» ա՛յնքան յառաջ գացած
է՞ որքան ոչ մէկ ավգի բժշկական գրականութիւն, ոչ յոյն և ոչ
արապ, և ետքէն ալ ոչ իտալացի, ոչ ֆրանսացի, ոչ անգլիացի,
եւրոպացի, և ինչ որ ինչուս ուրեմն գիտում չըլլար այդ հայ «մեծահա-
ստոր բժշկարաններ»ուն՝ իրուի յագուրդ ու լոյս գանելու հա-
մար . . . :

Այդ «մեծահաստոր բժշկարանները» յիշատակելով զո՛հ չէք մնար,
տիար Գաբրիկեան։ Գործնական դաս մ'ալ տալ ուզելով հայ բժիշկ-
ներուն՝ քառասուն և վեց ախտանուններէ բաղկացեալ ցանկ մ'ալ
կը հրատարակէք՝ մեծ մասամբ սամկական, (որուն մէջ Հոգե-
գարձն III այժ, Հոգեդարձն անգամ, իր տեղն ունի) անգլիանով
սակայն թէ անոնց մէջէ կարեւորները և գիտական լո՛ւրջ զրոյժ
կամ հանգամանք կրողները գործածուած են արդէն թէ՛ հայ բժիշկ-
ներէն և թէ՛ հայ բառագիրներէն։ Իսկ սամկականները՝ զոր օրինակ
Ագամացաւ, Ագամաքուն, Վարդ զուրս տալ, Ծաղիկ-եարա՛! Պա-
րոն ցաւ, Աղիքը հանկուշտուիլ, Սեւ ջուր փախել, Ըխտաւորու-
թիւն, Գեանգնայ, Միջնադարուն եւն, եւն, բարեաւ վայելէք,
տիար Գաբրիկեան, այլ կ'օգտուեմ համոզուիք թէ անկարելի է որ ըն-
դունուին այդ սակական-սգիտական ախտանունները հայ բժիշկ-
ներէ որք իրենց արեւեօտին պատիւը պահել կ'ուզեն, ինչպէս ձեր
փառաբանած սամկական քարուկայի՛ճ բուսաբուները անկարելի է
որ մուտք գտնեն և իբր գիտական ու պաշտօնական անուններ գոր-
ծածուին հայ բուսաբանական գրութիւններու մէջ։ 46 խեղճուկրակ
ախտանուններով, որոնք երեսուն եւ չորսի կ'իջնեն զեղեւելով վերեւ
յիշուած իսպառ գուհիկ և անհեթեթ տառն և երկուքը, որոնց
մէջ Հոգեվարքն անգամ կայ, (Հոգեվարքը ախտանուն, տիար Գա-
բրիկեան,) բժշկարանի սականները պիտի լրացնէք, տպրի՛ք։ Ասկէ
զատ պէտք է գիտնալ ո՛ր լուրջ քննադատ — քանի՞ անգամ
պէտք է կրկնել զայս — գիտութիւնը կը խորշի, հարիւր մղոն
հեռու կը փախչի սամկութենէ և անոր գործածած պիտակ,
տարտամ ու սխալ անուններէն. իր ընդունած անուններու մէջ
գիտական որոշմ ու ճշդութիւն կը փնտռէ և պիտի փնտռէ
միշտ։ Բուսաբանութիւնն ալ նոյնպէս բնականաբար։ Դուք որ կը

յանգիմանէք «հայ բանասէր և ժիշկներու շինած աստանուններուն բարբարիկ կաշմութիւնը,» օտար լեզուով մէկ բժշկարան մ'ալ չէք տեսած ընտւ ձեր կեանքի մէջ. ինչպէս չէք գիտիր թէ բժշկական գրուածներ բիրտ անգամ նոսրամեծար կը սեպեն գիտական բարբարիկ բառեր գործածել, քան թէ աղաւաղիլ, անչքանալ ուամիկ սխալ բառերով...

Ամէն քաղաքակիրթ ողգերու մէջ բժշկական քարքարիկ բառերը կազմուած են տահասարակ յունարէնով, այլ այդ պատճառաւ ո՛չ մէկ ողգ միտքը դրած է թէ սնանկ կամ սնանկ է եղեր իր լեզուն: Փնտռուածը ճշգրտաթիւնն է միայն: Syphilis բժշկական բառին տառնէնիցէ աւելի ռումկական հոմանիշներէ և ոչ մին կը գործածէ պաշտօնական բժշկութիւնը, և ոչ մէկ հառն իսկ Epilepsieի ութինն ժողովրդական հոմանշանակներէ՝ թ'այլտ ասոնցմէ շատը ձեր իբր մէջմէկ գանձ ցոյց տուած ուամիկ բուսարուերէ շատ և շատ նուազ գութիկ ու ռումկական ըլլան, տիրա Գաբիկեան: Դուք ձեր անասան լաւատեսութեամբ այնպէս կը գտնէք թէ «ժողովուրդին լեզուն հարուստ է նաեւ կենդանիներէ, թռչուններու, սողուններու, միջատներու անուններով, ինչպէս նաեւ երկրագործական, արհեստական, աստեղագիտական, զիջարանական, փիլիսոփայական ու հոգեբանական բառերով ու ասացուածներով»: Մեզք, տիրա Գաբիկեան ձեր բարձր հմտութիւնն անգամ մը եւս՝ և անժխտելի կերպիւ՝ ապացոյցանելու համար ինչու այդ գիտական, արհեստական և փիլիսոփայական ձեւերուն մէջ չէք թուեր միտա մի մեր հայ լեզուի անսպառ բառաթիւերէն պէտք եղած բոլոր ընտիր բառերը, ինչու զանց կ'ընէք ժողովուրդ զանոնք (ինչպէս ըրած էիք բժշկութեան համար) դնել ձեր բնիկերցողներու աչաց տակ՝ որ անգամ մը եւս ապշին հիանալի համայնագէտ ձեր հմտութեան վրայ: Եթէ ձեր անգիտակից պատգամներուն հետեւիլ ուզէր հայ ուսումնական գասը՝ հարկ պիտի ըլլար փոստաւոր դամբանական մը կտրդալ հայերէն բոլոր գիտական, արհեստական ու նաեւ դրական սղքատ, դութիկ ու խոտան դարձած գրութեան վրայ, դամբանական՝ զոր դուք սակայն ձեր հոգի գրչով և անժխտելի հմտութեամբ պիտի հերքէիք, պիտի ջրէիք, պիտի փչէիք, պիտի քանդէիք, այնպէս չէ՞, տիրա Գաբիկեան... ապացոյցանելով թէ մեր Աղամախօս լեզուն կը բաւէր ամէն երեւակայելի ու աներեւակայելի պէտքեր լրացնելու...:

Տիրա Գաբիկեանի հետ մեր հաշիւը կարգադրելէ ետք՝ քանի մը խօսք ալ խօսի'նք մեր բարեկամ տիրա Ջիթհանի մէկ յօդուածին վրայօք՝ որ Բիզգանդիոնի մէջ երեւցաւ՝ երբ Սեբաստացի բանասէրին դէմ մեր պատասխանին տառջին մասերն արդէն յանձնած էինք ապարան:

Այդ յօդուածին՝ զոր գժբազդաքար մեր աչքի դիմաց չունինք այս պահուս, նպատակն էր աւետել հայ բանասիրութեան թէ տիար Զիթճեանի ժողովրդական նոր հոմանիշ մ'ալ գտեր է եղեր սա երանելի Bluetի, այն է Մարգրէի մայր:

Չուզեցինք մանրամասն պատասխան գրել մեր բարեկամի գրուածքին՝ որ զարմանալի բան, հաւանութիւն կը յայտնէր տիարի Գաբրիէանի բաղմամբէս յօդուածին՝ իր կողմանէ ալ ոչ սակաւ դիտողութեանց տալիքներ տալով. չուզեցինք, կ'ըսենք, պատասխան գրել ոչ միայն վասն զի գրուածքին ընդհանուր ձեւը՝ տիար Գաբրիէանէն հիմնապէս տարբեր՝ քաղաքավարական էր՝ առանց որ և է վշտացուցիչ ակնարկութեան ոչ մեր անձի և ոչ մեր բազմաշխատ բառարանին դէմ, այլ և չէինք ուզեր նոր շարունակութիւն մը տալ Bluetի տալիք ծագած երկար վիճարանութեան՝ որ այլ եւս իրաւամբ տալուց պիտի պատճառէր ընթերցողաց, եթէ չէ պատճառած արդէն:

Ինչ համար միակ կարեւորը սա՛յայտնելն է թէ երկու «անիրաւ կէտերը» զորս մեր բարեկամը կը յիշատակէ, մեզ չեն կրնար վերագրուիլ երբէք: Առաջին անիրաւ կէտն է եղեր Ար. Մաւկոյ մէջ՝ միշտ Ծծմորի առթիւ՝ մեզմէ գրուած յօդուածի մը մէջ մուտ գտած տպագրական յայտնի վրիպակ մ'որու որ և է նպատակ անկարելի էր վերագրուիլ բանաստեղծացէս, և որ նոյն հանդէսին յաջորդ թուովն իսկ ուղղուած էր, և մասնաւոր պատճառով մ'իրեն գրուած նամակի մը մէջ ալ յատկապէս նշանակուած: Ոչ պատճառ և ոչ որ և իցէ իրաւունք կար վրիպակի այդպիսի պատահական դէպք մը չէ թէ իբր «անիրաւ կէտ» մը նշանակելու, այլ անոր իսպառ անտեղի յիշատակութիւնն ընելու անգամ...:

Ոչ նուազ զարմանալի է տիար Զիթճեանի կողմէ ցոյց տրուած երկրորդ «անիրաւ կէտն» ալ, յայտնի թիւրիմացութեան արդիւնք... մեր բարեկամի կողմէ: Հայ բանասէրներու մէջ ծագած վէճը՝ ինչպէս յայտնի է՝ Bluetի ճշգրիտ հայ հոմանիշ մը ցոյց տալու վրայ կը կայանար, և ոչ թէ անոր ֆրանսերէն աւելի կամ նուազ ռամկական հոմանիշներուն՝ Aubifoin, Barbeau և ըն. ճշդիւ Bluet նշանակելուն կամ նշանակելուն վրայ, ինչ որ՝ ըսել իսկ աւելորդ է՝ քննաւածնելին վերաբերութիւն չունի հայ բուսագրական բանասիրութեան հետ. Սա՛ ալ կայ արդէն որ Bluetի ճշգրիտ հոմանիշներն եղող այդ բառերը արձանագրուած են մեր բառարանին մէջ իբր այդպէս: «Սխալի կամ չփոթութեան տալիք տուող կէտը՝ զոր ուզած եմ վեր հանել և որ ա՛յնքան անսպասելի կերպով սխալեցուցած է մեր բարեկամը՝ այդ ֆրանսերէն բուսաբանի թէ՛ Ծծմոր և թէ՛ Ռաշտ բառերը համաշխարհային ցոյց տրուիլն էր, ինչպէս ըրած էր ինքն իսկ, և որու դէմ էր մեր բողոքը, քանի որ չէր կրնար անգիտամալ թէ իւրաքանչիւր ֆրանսերէն գիտական բառի դիմաց միակ ճշգրիտ հայ հո-

մանիչ մը ցուցնելու բանաւոր ուղղութիւնն առաջին անգամ ընդունած ու ի գործ դրած ենք մեր Բառարանի բոլոր ընթացքին մէջ : Արգէն նոյն իսկ ան յօդուածի մէջ՝ որու դէմ կը գրէր, յայտնած էինք կարծեմ թէ Ռաչտ կը պատասխանէ *La grande Centaurée*, ինչպէս «Գաղղիանոսի բառք» է քաղած է տիար Նորայր և նշանակած իր բառքի մէջ : Նոյնը կրկնած ենք նաեւ տիար Գաբրիէանի դէմ մեր գրած պատասխանին մէջ՝ ցուցնելու համար որ *Bluet* թէ՛ Մծմոր և թէ Ռաչտ նշանակելը սխալի և չվտխտեան առիթ կ'ուայ ըստ ինքեան . . . :

Այս իրաւացի վխտողութիւններէ ու բացատրութիւններէ ետք կը յուսանք թէ մեր բարեկամը տիար Տիգրան Զեթեան պիտի բարեհաճի ճանչնալ թէ իրմէ յիշուած «երկու անիրաւ կէտերը» զոյսութիւն չունին դէթ մեր կողմէ : Չենք կարծեր թէ տարապարս վէճի մը դուռ բացուի այս առթիւ ալ . . . :

ՄԵՍՐՈՎ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ԹՈՒՆԿ ՈՒ ԱԻՑՈՒՆՔ

Ծիք մ'արցունիմ՝ կարիք մը խունկ
արքանօրին մեջ կը ցանկ
մայրս՝ որ կ'անցնի անեստ դունե,
եւ երջանիկ՝ կը դրնէ ունի

անորաշխարհէն եկող ձայնիկն :
Այժերուն՝ որ գինի կը դիտեն
կիրակնօրէի խունկին ասեմ՝
ձեռքն անընդհատ կուսայ խաչն հին :

Եւ ամենուն կուսայ բաժին՝
ծուխէն ծաղիկ մը ծաղիչի :
Ու ցայգանուսն է հայելի՝
ուր կը ցոյայ բոցն աշխուժին՝

շուսանոգի գուարբուններուն՝
[*] գորս արբեցուց այս իրիկուն
շաքարօրեայ խունկն ու արցունի :

Մայրս աչեւոր չոփեր է ծո՛ւնկ . . .

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

[*] Ժողովրդական հաւատալիք մը կ'ըսէ թէ Կիրակնօրէի տնային խնկարկուծեանց միջոցին, «լուսեղէնները» իրենց սրբելներուն կայքերը կ'երթան, անկկալու աչքերով, ստանալու համար իրենց ընծայուած խունկն ու արցունքը, կամ յուսավորեպ, զլխիկոր ե՛տ դառնալու համար . . . : Ժողովրդական հաւատալիքը կ'ըսէ ուրեմն, և ո՞վ պիտի չըսէր թէ յիշատակը կը վերապրեցնէ հոգիները : Եւ ի՞նչ աւելի յիշատակելի յիշատակարան՝ քան ատուղալի՞ս աստուածատուր արցունքն ու հոգեպարար վերամբարձ խունկը :

ՀԱՄԱՐ ԱԵՐ(*)

ԼԶ

Արուսեակը մինակ էր մնացել հորիզոնին վերև իբրև երկինքի ազամանդեայ միակ աչքը՝ որ ուզէր դիտել երկրի առաւօտեան գեղեցկութիւնը, կամ իր հրաշափայլ պատկերին հանդէպ կամենար համակումով մագնիսել մարդկային բոլոր աչքերը:

Բայց տակաւին արեգակը չէր ոսկեղօծած ոչ մէկ լեւան գագաթ երբ վիրգին և իր մայրը սկսած էին արդէն թուրինձի ծաղիկներ և Ապրիլի վարդեր ժողվել, առաջիններով անոյշ պատրաստելու և վարդերը թորելու համար:

Հրամցնել հիւրերուն ծաղիկներէ ու պատուական միրգերէ իրենց ձեռքերով պատրաստուած անոյշ, քամել բուրումնաւէտ ծաղիկներու ոգին՝ ասիկա Իզմիրի հայ կիներուն ամէնէ հաճոյալիր զբաղումն էր:

Եւ որովհետև փեթակին բնական թշնամին է անտառին արջը որ մէկ յարձակումով կը խորտակէ զայն պատրաստուած մեղրը լափելու համար, նոյնպէս և կիներու այդ անմեղ ու մեղուաշան աշխատութեան բնական թշնամին էր ժամանակին ջոջը, ամենէ բարբարիկ և կոշտ միջոցներու կը դիմէր անոյշի պատրաստութիւնը արգիլելու համար և առանց քաշուելու այդ դիմումին պատճառ կը բռնէր շաբարին ծախքը:

Անտառի արջին ու քաղքենի ջոջին բաղդատութեան այս ձեռ պատշաճութեան օրէնքով թերեւս յանդուգն թուի փողաքուշներու աշխարհի մէջ, բայց լո՛ւն անուն և լո՛ւն համեմատութիւն պէտք է ստեղծել այս կրկին արարքներու միջև տիրող տարբերութիւնը որոշ գոյներով գծելու համար:

Անասունը՝ որ փեթակին բնական թշնամին է, բնազդով կը յորձակի իր աւարը կատարելու, իսկ ջոջը՝ որ նոյնպէս անուշեղէնը կը լափէ, խտիւր կ'արգիլէր անոր պատրաստութիւնը, որովհետև հիւրեր, այսինքն օտար ստամոքսներ պատուելու սահմանուած էր, և ջոջը հակառակ եօթը մոհացու մեղքերէն որկրամոլութեամբ զբաղելուն՝ չաքտը կը խնայէր մեծարանքի վաղեմի սովորութիւն մը ջրնջելու համար: Հարբախտի իր կարեւորութիւնը կը կորուսէ մեր ջոջին ներկայութեան, վստմի հռչակաւոր ագահը իր վախ սեղանէն փըշուր մը բաժին չէր հաներ օտար կոկորդի հաշուին, ասիկա իր իրաւունքն էր և սակայն ինքն ալ իր կարգին չոր ու ցամաք կ'ապրէր, մինչդեռ ջոջը որկրամոլ էր:

Բայց որովհետև ջոջերն ալ իրենց յատուկ արժանապատուութիւնն ունէին՝ զայն չվիրաւորելու և կոպտութիւնը իբրև երկնային

(*) Տե՛ս Թիւ 24, էջ 559:

օրէնք մը դառանել տալու համար ժամանակին առաջնորդներուն Աստուածորանական հեղինակութեան կը գիտէին . Աստուածաբան ու փառաւոր առաջնորդներ եօթը մահացու մեղքերուն վրայ ութերորդ մը կ'աւելցնէին գանուածներէն աւելի ահաւոր և անհրելին , որ էր անոյշի մեծարանքը :

Առաջնորդը եկեղեցիին բեմէն իր որոտալիւր ձայնով այնպէս մը կը հռչակէր անոյշին մեղքը որ բազմատարար միւս եօթին հաւաքական ծանրութեան՝ շատ աւելի ծանր կը կշռէր . «Աստուած վերջին դատաստանին օրը լեզիով պիտի պատժէ անոյշ պատրաստող կիները , ու որովհետեւ այդ ամբարիշտները անխնայ կ'եփին թալա՝ պտուղները՝ Աստուած ալ զիրենք կատրանի կաթսային մէջ պիտի խաշէ յաւիտեանս յաւիտենից» կը գոչէր ու բանադրանք կ'սպառնար անուշեղէն մեծարող կիներուն . և եւ իմ մանկութեան օրերուն շատ կը տխրէի մօրս վրայ մտածելով :

Ո՛չ , ո՛չ , անոյշը միշտ անուշ է , հոս ոչ բնութիւնը կը չեղի իր ուղղութենէն քաղցրը լեզիի փոխելու համար , ոչ գիտունը կրնայ ստամոքսին միտումը կասեցնել զէպի քաղցրութիւնն և անդին Աստուած հրեշտակներուն չէ արտօնած իր երկնային դրախտին մէջ թուաւոր ծառեր տնկելու :

Ո՛չ , մի հաւատաւոր , քարոզիչը կը ստէ Աստուծոյ վերագրելով մի այնպիսի հրէշտային դատաստան՝ զոր ստատոնտն պիտի ամենար հռչակելու :

Քրիստոս չբանադրեց Մագդաղենացին իր ոտքերը քաղձաբոյր ծաղիկներէ գառած իւղով օծելուն համար , ընդհակառակը այդ սղոնիւ ու սրտալիւր մեծարանքը փոխարինեց պոռնիկին ներելով :

Այն ժամանակ մեծ մասով կիները դադրեցան անուշեղէն պատրաստել և ջոջուհիներ այդ անմեղ դբաղումէն յետոյ տակաւ զգացին ձանձրոյթի բեւը . ձանձրոյթը չկրնար ընտելանալ մեր կազմածքին և ամենէ առաջ անգործութեան կը մղէ մարդը . անգործութիւնըն աշն աղէտն է որ հեշտիւ և անդադարար կ'սպաննէ ինչ որ կայ մեր մէջ ազնիւ , հոգեկան , բարձր ու բարոյալից , անգործութիւնն աշն հրէշն է որ կը մահացնէ գեղեցիկը , կը ջլատէ կամքը , կը ցեխէ նկարագիրը , և այս բոլորէն յետոյ մոլութիւններ մերթ յախտան ու մերթ տակաւ կը վարին մեր էութիւնը :

Կիներ՝ որովհետեւ մարդուն կէտն է , վայելչօրէն պահելու համար տունը , այսինքն ընկերութեան որբանը , պէտք է աշխատի , ու երբ կինը կ'աշխատի՝ մարդուն կէտէն շատ աւելի կ'արժէ իր անձը , հեռի անգործութենէ , հեռի մանաւանդ չարքաշ , բարբարոս և ստիժանելի աշխատութենէ , այլ միայն դաւակը դաստիարակելու , տան զըլխաւոր վարիչն ըլլալու և ստէպ գիշարուեստի նուիրուած աշխատութեան մէջ կը փայլի կնոջ բոլոր արժանիքը և այնպէս իր կամքը կը զօրանայ մոլութեան դէմ մաքառելու համար , այս պայման

հերէ գուրս կինը կը դադրի իր կոչումը գոհացնելէ :

Որ և է առաջնորդ չափի կրնար կին էակին պարտականութեան ու փոխադարձ իրաւունքին մինչև իսկ տարրական գիտելիքները ուսումնասիրել , ինչպէս կինը երբէք չափի սորվի կուսակրօնին կեանքը , և ահա առաջնորդ մը ջոջերուն՝ այսինքն չտես և ամբարտաւան ամուսիններու թելադրութեամբ կը յանդգնի տաճարին մէջ սանձարձակ որոտալ կնոջ անմեղ և զուրգուրալի մէկ աշխատութեան դէմ , ու կը կարծէ իր աստուածաբանական հանձնարով արսօնուած ըլլալ մինչև իսկ անուշեղէնը զատապաշտել յաւիտենական հուրին :

Իր տեսակին մէջ չափի գանուէր զաւեշտ մը այնքան զուարճալի և ծիծաղալարժ՝ որքան փառաւոր առաջնորդի մը կայքն ու դիրքը և արտաբերութեան եզանակը անոյժ պատրաստող կիներու դէմ արձակած լուսանքի միջոցին , պայմանով սակայն որ զաւեշտին հետեանքը խիստ անբարոյական և աղետալի չըլլար , որով և ես չափի մղուէի այս տխուր յիշատակութիւնը հոս , անցուցարար արձանագրելու :

Երբ ջոջերը մէկ կողմէն անոյժի կաթսան կը մատնէին ցրտութեան՝ միւս կողմէ իրենք թզթախաղով կ'սպաննէին ձմեռի երկար գիշերներու ձանձրոյթը :

Կինը բնագդով հակառակ է խաղին ու շատ անգամ կ'ինն է որ իր ամուսինը կը սանձէ այդ մոլութեան հանդէպ , իսկ երբ կինը անգործութեան հետեանքով սկսի հաճոյք զգալ խաղի սեղանէն՝ այն ժամանակ նա կը մոռնայ իր անձը և աշխարհ . ամուսինը չէ կարող սանձել զանի , ընդհակառակը այս ու կին համերայ խաբար և հսկայաքայլ կ'ընթանան ապրկանութեան արշաւին մէջ :

Ջոջուհիները վերջապէս ընտելացան ժամանցի համար սեղան բոլորելու , իրենց ամուսնոյլ ձեռքերը՝ որոնք ցոյցի կը դրուէին խաղի գործողութեան միջոցին՝ այլևս չուղեցին խանկրեցնել միւրդեր ստիւելով . ջոջերը գոհ մնացին իրենց տիկիններու ընկերութենէն , մանաւանդ որ կիները բազմաւոր են խաղի մէջ , բարեկամ ջոջեր հենգութենէ խոյս կուտային կիներու հանդէպ և դրամ չահելէ աւելի զուարթ կը ձեանային կորուստի պարագային . մոմաձոյլ ձեռքերով ու կարապի պարանոցով տիկիններ չատ վարպետ էին ու ճարպիկ չահելու արուեստին մէջ . իսկ բարեկամ ջոջեր չափազանց կ'ուրախանային ֆերմեռանդօրէն հաւատարմով առածին թէ « խաղէն փաստողը սիրոյ մէջ կը շահի » :

Յիսուն և աւելի տարիներ առաջ այս բոլոր մոլութիւններու սերմը մեր հասարակութեան պարարտ հողին վրայ ինկու և ուռձանալով իր թունաւոր արմատները գացին տարածուիլ մինչև անբերրի գետիններ , այսինքն հարուստին ընակարանէն վարակուեցու մինչև աղքատին ֆոնովը . ուրեմն անիրաւ ու սխալ է ոճիրները վերագրել թշուառութեան միայն , ընդհակառակը՝ ազականութեան

բուն ցեխը վերէն կը սկսի հոսիլ ու կ'ընթանայ գէպի ժողովուրդին տմենախոնարհ խաւերը :

Յիսուն տարիներու մէջ չգտնուեցաւ առաջնորդ մը՝ որ խաղաւ մոլութիւնը, եօթը մահացու մեղքերուն այս բանալին խորտակելու խիղճ ու քաջութիւնն ունենար, չեղաւ հրապարակագիր մը՝ որ մոլութիւնն իր յատուկ անունով կոչէր և ընդհանուր ապականութեան գէմ պա՛րքար մղէր այնպէս ոյժով որով պիտի փութար հրդեհուած տունէ մը իր զաւակն աղատելու . ընդհակառակը թոյլ տուին մոլութեան գործել այնքան ժամանակ ո՛րքան պէտք էր Սարգանապաղեան սրահներու բացման հանդէսը կատարելու համար ապօքն անունին տակ : Մօտ է այդ օրը, չգիտեմ, պարոններ, վասնզի ձեր կարծաւ տեսութեան աստիճանը չեմ չափած :

Առաջնորդը կը շարունակէ իր հնադարեան քարոզները վեր հանելու համար սուս բարերարներ, հուշակելու համար կեղծ առաքիք լինութիւններ և գոտատապարակելու համար աղքատին ներկի թերութիւնները :

Հրապարակագիրը կը շարունակէ հիւանդանոցի օրուան ու տաղակալի պատմութիւններով էջեր լեցնել, ու վերակած է անվերջանալի սխեմաներ նուիրել տիրացութեան մեծ գործին . իբրեւ թէ աղքատ հիւանդներու բազմապատկութեամբ առաքիլութիւնը պիտի փութատարուէր, իբր թէ տիրացուն, ֆաֆօֆօնիի այս դարաւոր մեքենան, կուռ ու նորագոյն մետաղով մը ձուլուելով պիտի ստատարէր հասարակաց զարգացման :

Սակայն քարոզիչին ինչպէս էլ խմբագրին այս դատապարտելի անտարբերութիւնը պէտք չէ փնտռել իրենց ապիկարութեան մէջ միայն . ասոնք խաղամոլութիւնը հարուածելով կը կարծեն իրենց կեանքի տղբիւրը չորցնել, վասնզի խաղամոլին անձով ջոջն է՝ ք պիտի հալածուի և այն ատեն քորքոսած հացը կը մնայ բաժնոյ իրենց սնունդին, առանց մոտածելու սակայն որ հասոյթի անսպառ աղբիւրը կը հաստատէ ժողովուրդը երբ զարգանայ :

Ըսի թէ խաղամոլութիւնը բոլոր ոճիրներուն բանալին է, այո՛, խաղի սեղանին տակ ամբողջ քառս մը կայ թաքուն ուր պարարտութն կը մոռնի եօթ մահացու մեղքերու հաւաքական զանգուածը . յետոյ առաջին անգամ շուտիւնն ու գողութիւնը իբր երկերեակ ճիւղայնի դուրս կուգան այդ քառսէն և ասոնց անվերապէս ուղղութեամբ կը հետեւին մնացորդ ոճիրները :

Այդ մնացորդ խումբին մէջ սպանութիւնը կայ, որուն համար պիտի առարկուի թէ չէ երբէք լսուած մարդու մը սպաննուիլը մեր ընտանեկան յարկերուն մէջ, որքան ալ հոն մշտապէս գտմուած մընար խաղի սեղանը . սպանութեան ոճիրը ուր ուրեք ու կարի ցանցաւ կը պատահի ստորին գոտակարգին յաճախած խաղի մուտ որչերուն մէջ :

Իսկ ես կը մտադրէի իմ յուզուած վայրկեաններուն որ չէ թէ ըս-
պանութիւն, այլ գոնէ բացարձակ կռիւ մը ծագէր մեր խողի զօրդա-
րուն ու լուսաւոր սեղաններուն շուրջը, և այդ կռիւին մէջ գոնէ
ոտք մը, ձեռք մը, մատ մը կոտրէր, ակռայ մը խլուէր, մօրուք մը
փետտուէր, վասնզի վստահ եմ թէ խաղամուրութիւնը խկոյն և ան-
վերադառնալի պայմանով պիտի վտարուէր այդ սրահներէն թերեւ
տանելով իր հետ հոն արդէն մուտ գտած միւս բոլոր մուրթիւննե-
րը, մինչդեռ հիմա լին, հեշտական ու տարփախիր ժպիտներու տակ
կը գործուի սպանութեան ամենէ ահաւոր տեսակը:

Քիչ մը քառաճոխալ է կարծիքս, այնպէս չէ, բայց կարծիք չէ
որ կը պարզեմ, այլ տգեղ ճշմարտութեան մը վարագոյնն է զոր չեմ
դեղեկեր պատուելու:

Մութ որջերու մէջ ցանցաւ կը պատահի սպաննո թիւնը, այո՛,
բայց մեր սալօններուն մէջ ամբողջ սերունդներ կ'սպաննուին ամէն
օր, ամէն գիշեր. գիտէ՞ք, կը ճանչնա՞ք այդ կանխամտածուած ոճի-
րին հեղինակները որ խիղճի կատարեալ հանդարտութեամբ, ուրախ,
զուարթ, ըմպելով, երգելով ու սիրաբանելով կը գործեն, և յետոյ
գոհ կը մնան կատարուած կարգադրութենէն ու կը դիտեն իշենց
զոհները իբրեւ նուիրակամ պարտաւորութեան մը լրումը: Գիտէ՞ք ու-
րոնք են այդ պաղարիւն ոճրագործները. որդեսպան ծնողքներն են
անոնք:

Մայրեր կը լքեն իրենց երախտները Արշապեղաքոսի՞ կղզիներէն
կամ Փոքր-Ասիոյ խորերէն մեզ հասնող փայտահար, այծարած բիրտ
կիներու խնամքին. նոր հարսեր ծննդաբերութեան ու զաւակներու
աղէտէն սոսկալով վիժման ոճիրը կը գործեն խաղի սեղանէն և յա-
րակից հաճոյքներէն օր մը չզրկուելու համար:

Ահա թէ՛ ինչպէ՞ս մի քանի սողերու մէջ կրնայ ամփոփուել ժո-
ղովուրդի մը սպառման անգնդային պատմութիւնը:

Բայց փրկութեան ամէն դուռ փակ չէ՝ մեր առջև, բարոյական
անկումի հետեանքով տիրող մութին մէջ կայ տակաւին դռնակ մը,
որուն անցուկ ձեղքերէն յոյսի արեւը ներս կը թափանցէ ու մենք
կրնանք դիտել երկինքն իր ամբողջութեան մէջ, փութանք բանա-
լու այդ դռնակը որու պահապանն է ժողովուրդին աղքատ ու խո-
նար հասակարգը: Նա որքան ալ քշուած ըլլայ ապականութեան
հոսանքէն՝ իր կուրծքին տակ ունի սրբազան և Աստուածային բան
մը, և շնորհիւ իր աւանդական երկիւղածութեան և կուռ հաւատո-
քին՝ իր թեւերուն տակ, իր շունչով կը պահպանէ իր բաղմաթիւ ձա-
գերը, ամէն անգամ դաւակ մը ծնելուն նա սովոր է կրկնելու «Աս-
տուած կը հոգայ զաւակներուս հացը»: Երազ պիտի ըսենք, բայց որ-
քան աղուոր ու երկնաթիւ երազ որ վարդագոյն ձիածանով մը կը
սքողէ թշուառութեան տգեղ երեսը:

Դաստիարակներ ժողովուրդին զաւակները, զարգացնենք նոր

սերունդը :

Խորհողը իր ամբողջ տաղանդը նուիրէ , խօսողը իր բոլոր պերճախօսութիւնը յատկացնէ , գրողը թող իր բոլոր մեղանը սպառէ հասարակաց զարգացման այժ ու թեհեր տալու համար , նա որ իր ունեցածը չիտար կամ կ'ուզէ շահագործել՝ այնպիսին աւելի մեղաւոր է քան անտարբեր եկեղեցականը որ անգիտակ է կեանքի պայմաններուն , մեղաւոր է քան ամբարիշտ ջոջեր որոնք բարոյական անկումի չըջանակէն դուրս կեանք չունին , մեղաւոր է քան հիւժուած խաղամուրը որ արդէն իսկ կորսուած է :

(Շարունակելի)

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔՆ Ի ԲԱՐԻՁ

ՄԻՐԵԼԸ ՄՕՏԱ ՁԷ

Կիները շարունակ կը գտնուատին նորոյթին բռնակալութեան դէմ , բայց ամէնքն ալ անոր կոյր քմայքներուն կը հետեւին և զլուխնին կը խոնարհեցնեն անոր անդիմադրելի այժին առջև :

Խնչպէս բացատրելու է ասիկայ :

Քանիներ գիտեմ ես , այս գարնանամուտի եղանակին մանաւանդ , որ անտանելի կը գտնեն անուրած և օձիքները (cols carcans) բայց ամէնքն ալ թիապարտի համակերպութեամբ՝ անոր մէջ կը բանտարկեն իրենց ազգութիւնը :

Ո՛հ , որքան տգեղ են այդ carcansները որ կը չարչրկեն կանացի պարանոցները , որ կը ծածկեն ճապուկ հրապոյցները պաշտելի ծո՞քակի մը և կը գրկեն աչքերը տեսնելէ՝ կնոջական այդ խռովիչ աղւորութիւնը , թող չեն ստար որ հիանաա միտերու վարդապոյն հեշտութեան վրայ և արգելք կ'ըլլան որ կիները ցոյց տան մեզի իրենց մարմնոցն այն գեղահարշմայք ուր վզին ուղղահայեաց գիծը մեղմորէն կուգայ խոնարհիլ դէպի ուսերուն ստրակը , կորսուելու համար կուրծքին խորհրդաւոր ձորակին մէջ :

Կուզէի գիտնալ թէ ինչո՞ւ մէկ կողմ չեն գներ այդ ապուշ , հրապոյրէ գուրկ նորոյթը որ ուրիշ բանի չի ծառայեր բայց եթէ պարտրկելու ֆիզիքական պակասութիւն մը :

Այն կիներ որ առաջին անգամ col carcansը անցուց վզին , անոր վրայ անպատճառ խոյլի սպիներ ունէր :

Եւ ձիւներու գէս ճերմակ ու բլրերի պէս լիկուն վիզեր ունեցողները հետեւեցան իր օրինակին :

Հազար ուրիշ օրինակներ կրնայի մէջ բերել ասոր պէս, ապացուցանելու համար թէ նորածնութեան գլուտերը ընդհանրապէս ազիզ, աձև, հաշմանդամ կիներու գործն է որմէ հեռու կենալու էին բոլոր անոնք որոնց Աստուած՝ առատապէս շնորհած է իր պարգևները:

Եթէ միմեկ հագուենով աշխարհին համար աղէտաբեր ըլլային նորածնութեան շահատակութիւնները, թերևս այնքան պէտքը չզգայի թունդ հանել հայրենակցութիւններու սիրտը և վրաս հրաւիրել անոնց բարկացայտ ոկնարկները:

Բայց չէ, մօտանձնողգալարար կսկսի կոր աւերներ գործել իմացական և բարոյական աշխարհներուն մէջ և ահա ուր է որ վտանգը ահագին համեմատութիւններ կ'առնէ:

Նորոյթը ճգմելու վրայ է կնոջ մէջ զգայնատութիւնը, տեսական ձիրքերը և անզգալարար կսպաննէ կոր անոր մէջ բանասանդժութիւնը:

Այս պահուս ալ, Բարիզի մէջ նորածնութեան քրմութիւնները կ'աշխատին կոր աւերել սէրը և արմատախիւ ընել զայն այն գաղտնի պարտէզէն գոր աճէն կին իր հոգւոյն մէջ կը կրէ՝ ճիշտ այն տեղը՝ ուր էրիկ մարդիկ... խոզ մը կը սնուցանեն, ինչպէս կ'ըսէր անցեալ օր հոգեբան փիլիսոփայ մը:

— Սէրը գոհիկ բան մըն է, կ'ըսեն այդ քրմութիւնները, C'est mal porté, պարիթ եղած բան մըն է այդ որ մէկ կողմ գնելու ենք երբեմնի մալաքօֆներուն և քաշմիր շալերուն պէս:

Եւ այս խրատը տուողները շատոնց դուրս նետուած են սիրոյ պարտէզէն որ երկնային դրախտն է մարդոց:

Եւ որովհետեւ անոնք այլևս ներս չեն կրնար մտնել և ըմբոշխնել սիրոյ վաշիւքները, իրենց վրէժը առնել կը կարծեն հետևեալ շարուկանը կարգաւով իրենց քոյրերուն.

— «Խենդեր, կը գոչեն անոնք, բայց ձեր այդ սիրոյ պարտէզը րսած բանը շատոնց է որ démodé եղած է և չիք կիները չեն մտներ հոն և արդէն ներսը գտնուողները ծամ առաջ դուրս ելլել կը ջանան:

«Կը, սիրէք, հէ՛. ինչպէ՛ս յայտնի է որ ետ մնացած էք: Բայց օրուան աղջիկները եղէք, բարիգուհիներ: Սեռ կ'ըսէք կ'երթաք, ո՛հ, ազեղ բանը: Թոթուեցէք ձեր վրայէն այդ անտանելի բուռ: Դուք որ այնքան նրբացած էք, այնքան շիք, այնքան ազուր, ինչպէ՛ս կրնաք տանիլ սէրը որ դաւաճացիներուն վաշիւք զգացում մըն է և որ հալոր մղոն հեռուէն... պեղդաբողոք, շափանջու կը հօտի: Սիրելը փողոցի աղջիկներուն կը վայլէ որովհետեւ միջոցները կը պակսին իրենց լաւագոյն բան մը ձեռք անցնելու համար: Կնոջ համար կեանքը՝ սիրոյ մէջ չի կայանար, այլ երեւալու, փայլելու, սիգալու և իշխելու համար արտաքին հրապոյրովը և ներքին... dessousներովը: Կին մը գեղեցիկ ըլլալու է, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, պէտք է որ ուշադրու-

թիւն գրաւէ և պաշտողներու երամ մը ստեղծէ շուրջը որուն ուրիշ բան տալու չէ բայց եթէ ժպիտ մը : Սիրելը սպասունիններուն տրուած է . *élégante* , աշխարհիկ կիները կը Փշրքեն , փշրք որ սիրելուն դարավերջի մէկ ձևն է և ամէնէն նուազ փորձանաւորը : Եթէ չափէն աւելի որկրամուլ էք և անպատճառ ճաշակել կ'ուզէք . . . Պարխի խնձորէն , շատ շատ ներքի է ձեզի կտոր մը խածնել այդ խնձորէն այն չքնաղ անտարբերութեամբ որով *praline* մը կը խոնտաք Ռումբէլմէյէրին[*] :

«Բայց ձեր որկրամուլութիւնը վաղորդայններ ունենալու չէ , բերանիդ կը սրբէք , կ'անցնիք կ'երթաք :

«Զգոյշ կեցէք» չլլայ որ բռնուիք , որովհետեւ սէրը՝ կուզէ՝ օրինաւոր ըլլայ , կ'ուզէ ապօրինի , ալ մօտաւ չէ , հասկցա՞ք» :

Ահա ինչպէս կը խօսին այդ անդգամները :

Եւ *snobinette*ներու աշխարհը ականջ կը դնէ այդ խրատներուն և սիրելէ խոյս կուտայ :

Միմի Բէնսօններու դարը անցած է . *կեցցէ՛ midinette* :

«Մամուլ»ի ընթերցողունները թերեւ կարծեն թէ ըսածս պարզապէս կատակ է և կամ զուտ ֆանթէզի մը :

Դժբաղդաբար ոչ : Տեսածս , իմացածս , կարգացածս է որ կը հաղորդեմ կոր իրենց , ցաւելով որ պէտք եղած տեղերը կէտերը չուն կրնար կոր դնել ի նրա վրայ :

Սէրէ խուսափելու մօտան *fureur* կ'ընէ կոր Բարիզի մէջ՝ ձերմակ ու սև գլխարկներուն , մանիշակապոյն կերպաններուն և սուրբաշէ մօթիփներուն պէս :

Եթէ գիտնայի թէ ամէն մօտաներու պէս ա՛յլ կ'անցնի , աւելի հետաքրքրական նիւթով մը կրնայի զբաղեցնել ընթերցողներս , բայց կը վախնամ որ այս նորոյթը ծովերը կ'անցնի և կ'երթայ կը տեղաւորուի Պոլիս կամ Իզմիր և կը յաւերժանայ հոն ինչպէս . . . *La prière d'une vierge* զոր հոս կամուրջներու վրայ մուրացող կոյրերը կը նըւազեն միայն իրենց աւրուած երգիծնիկներով :

Գողափոր մը տալու համար թէ որքան աչքէ ինկած բան է սէրը բարիզիներուն համար , պզտիկ պատմութիւն մը ձեզի որ թէ՛ իրական է և թէ՛ ըստմենցուցիչ :

Բարեկամ մը ունիմ հոս որ չօրս տարիէ ի վեր ամուսնացած է իրմէ տարիքով բաւական պզտիկ խարտեաշ , ագուր և խիստ ուսեալ ֆրանսուհիի մը հետ :

Կնկանը վրայ կը խնդենայ և դիմացը ելլողին կը պատմէ իր երջանկութիւնը : Եթէ ձեռքէն դայ իր սէրը պիտի երգէ տանիքներուն վրայ և կամ դուռնազարդ ծանուցումներով պիտի խմցնէ բարիզիներուն :

[*] Rue de Rivoliի կամարներուն տակ Բարիզի ամէնէն շիք *pâtisserie*ն :

Խեղքը միտքը, բանը գործը կնոջը ամէն քմայքները կատարել է։
Վարկ մը բացած է իրեն Rue de la Paixի լաւագոյն գերձակուհինե-
րուն քով և իր պիւտձէն հաւասարակշռելու համար... Պօն Մարչէէն
դնուած և 59 ֆրանք արժող ձեռք մը պատրաստ հագուստով կը
գոհանայ։

Անցեալ օր կը հանդիպիմ իրենց մէկ բարեկամուհւոյն և երբ հի-
տցումն կը յայնմեմ այդ սիրակցորդ տմոլին վրայ, քահքահ մը կը
բրջնէ խօսակիցս և կը յաւելու։

Տիկին Ք... պարզապէս ապուշ է. իր էրկանը *affiché* բրած
սիրոյն վրայ կը հպարտանայ իբրեւ թէ հարիւր հազար ֆրանք արժող
աարօրինակ գոհար մը տուած ըլլար իրեն. *L'amour? mais c'est du
rococo!*

Ահա՛ այսպէս ծիծաղ կը շարժեն իրենց ամուսինները սիրող կի-
ները։

Եւ այսպէս, իր բարեկամուհիներուն խրատներէն զգլխուած,
պիտի գայ օր մը որ բարեկամիս կինը մօտաին պիտի հեռել և բարե-
կամս պիտի դայ աւելցնել... *cocuxներու թիւը*: *Ca fera un ménage
à la mode.*

Գէշ խրատները ժայռի վրայ ինկած ջուրի կաթիլներուն կը նմո-
նին. առջի օրերը որ և է հեռք չեն թողուր, բայց կամայ կամաց,
անզգալարօր կը պիղեն և վերջապէս կը փշրեն ամէնէն կարծր
կրանիքը։

Քարեկամիս կինը իբրեւ կարծր՝ մէկէ աւելի մտտեր ունի իր մարմ-
նոյն վրայ, բայց բարոյականին զալով, ապուշապէս կրանիքին
յատկութիւնը չունի։

Արդի ֆրանսական վէպերը, լպիրշ դրականութիւնը, յայրատ
կատակերութիւնները և խաշտառակ պատկերները, որոնց տարած-
ման դէմ այս օրերս միջնադարին համաժողով մը նիստեր կը ղուսա-
րէ կոր, միթէ գլխաւոր ազդակներ չե՞ն պարկեշտ սիրոյ քայքայու-
մին և միթէ անոնք չե՞ն որ կը խափանեն կոր ազնիւ խանդաղա-
տանքները, սիրատարի զգացումները և ստորիագին սէրերը որոնք
վերջին անուշութիւններն էին մեր տենդոտ և խեղճ կեանքին։

Ֆրանսական արդի գրականութիւնը, ահա՛ մեծ յանցաւորը որուն
ազէտութիւնը ազդեցութիւնէն հեռու պահելու են մեր ծնողքները իրենց
սիրասուն զաւակները։

Ինծի պէս կարծրացած ամուսիններուն բաժինն է կշտկող ֆրան-
սական ժամանակակից մատենագրութիւնը, իսկ անոնք, քոսն տա-
րու եղողները, մեր ապագայ յոյսերը, լաւ կ'ընեն եթէ թղթաւն
... Մըմբրեանի գործերը։

Յ. Ա. Լ. ՓԻՍԻ

ԱՅՑՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՍԻՐՆ

Շարժութ օր մը՝ (Մայիս 10) մեր քայլերը ուղղեցինք դէպի Սիօնի բարձունքը, հոն այցելելու համար քրիստոնէական երկու հաստատութիւններ:

Անցողակի յայտնենք թէ՛ մինչեւ մօտ ժամանակներ, Սիօնի վրայ՝ բացի Հայ հաստատութիւններէ, ուրիշ որ և է քրիստոնեայ յարանուանութիւն՝ վանք, եկեղեցի կամ մատուռ չունէր: Բայց Գերման Կայսեր Վեհ. Վիլհելմ Բ. ի 1898ին Ս. Քաղաք այցելութեան առթիւ, Վեհ. Սուլթանը, Գերմանիոյ Կայսեր նուիրեց Սիօնի Վերնատան կից՝ Տիրամայր Ս. Կուսին Ննջնան տեղը, ուր երկոտասաներորդ դարէն առաջ՝ քրիստոնէական փառաւոր եկեղեցի մը գտնուէլը, բաղձաթիւ այցելու ուխտաւորներ յիշած են:

Այս տեղը կը գտնուի, Սիօնի Վերնատան և մեր Ս. Փրկչայ Վանուց ձիշտ կեդրոնը:

Բրուսիոյ Օգոստոսիառ այցելու հիւրին մեկնումէն անմիջապէս յետոյ, Պէնէտիկեան Գերման կաթողիկէ կրօնաւորներ՝ Գերման Կայսերական կառավարութեան կողմանէ, տէր դարձան նոյն գետնին, և միեւնոյն ժամանակ՝ կառավարութեան ծախիւք սկսան հնախուզական պեղումներ կատարել, թէպէտեւ կարեւոր և նշանակելի բան մը չեն կրցած գտնել, ինչպէս գտնուած են Ձիթենեայ լերան վրայ, և Պաղեստինու այլ և այլ կողմերը:

Պեղումներու աւարտումէն անմիջապէս յետոյ, ձեռնարկած են հոյակապ վանքի մը և գետնայարկ ու բարձրագիւր կրկնակ եկեղեցիներու շինութեանց:

Ութը տարիներէ ի վեր սկսուած է այս ամբակառոյց վանքի և եկեղեցւոյն շինութեան, բայց տակաւին հաղիւ մէկուկէս տարիէն կարելի է ի յամբոյ ամել տաւաղադրուած շինութիւնները:

Այդ վանքը — որուն աւարտումը ամբողջանալու մօտ է — իւր Գերմանական ճարտարապետութեամբ, անգուգական է իր տեսակովը, Ս. Ներկի բոլոր վանական հաստատութեանց մէջ: Բարձրաւայ զանգակառուներ՝ որ հեռուներէն եկող ուղեւորին աչքին կը զարնէ, և Սիօնեան սարաւանդակին վրայ իբրեւ հակայ կոթող մը, իր վեհափառ շուքը կը տարածէ չրջակայ Սրբավայրերուն վրայ:

Իսկ եկեղեցին, որուն գետնայարկ մասը բոլորովին աւարտած է բոլորչի ձև մը ունի, և ամէն կողմը՝ Պատուրտգամատոյց սեղաններով զարդարուած է:

Ասոր կեդրոնը՝ ութը սիւներու վրայ գմբեթայարկ կառուցուած է բուն իսկ այն վայրը, ուր կըսուի թէ՛ իւր սուրբ հոգին աւանդած է Տիրամայրը:

Սրբավայրը արդարեւ շատ աչքառու ու վեհ գիրք մը ստացած

է՝ յիշեալ ութնեակ զեղակերտ խոյաններով, որոնք իրարմէ բոլորովին տարբեր և անջատ, և իրարու անման սքանչելի քանդակաւ գործութեամբ և նուրբ գեղարուեստական զարդարանքներով պատրաստուած են, և որոյ իւրաքանչիւրին յօրինման համար, հարիւր քանակական օրեր զոհուած են քարակոթի մասնագէտ քանդակագործի մը կողմանէ :

Իսկ վերնադարկ եկեղեցին՝ ամբողջ Ս. Երկրի եկեղեցիներուն մէջ, հրաշակերտ կոթող մը պիտի ըլլայ, իւր արտաքին հսկայ ու հոյակապ շինուածքով : Բայց ա՛լ աւելի այն մոզայիքեայ զարդանդակներով և պատկերներով, որոնցմով համակ օժտուած է հոյակերտ առճարը՝ Վենետիկի Ս. Մարկոսի չքնուղաչէն Մայր-եկեղեցւոյն նման :

Գերմանական աղյս յարակից ամբողջ շէնքերուն ճարտարապետն է՝ Պենետիկեան շատ համեստ վարդապետ մը, զոր ճանչնալու և անոր առաջնորդութեամբը՝ բոլոր շէնքերը պարտելու և մանրամասն դիտելու բազմն ունեցանք Պաղեստինապատում Ա. Սերովլէ վարդապետ Սամուէլեանի հետ :

Նմանապէս, շէնքին բոլոր առխտակեայ նրբին ու գեղարուեստական մասերը՝ պարտաւորած է միւսնոյն միտքանութեան պատկանող աշխատաւոր միութեան եղբայր մը :

Գերմանական նորահաստատ Վանքին մէջ ամենէն մեծ դէմքն է՝ միտքանութեան Մեծաւորը, համակրելի, ներհուն ու գործօն վարդապետ մը որուն նախապէս աշխելու պատին ունեցանք ընդունելութեան սրահին մէջ : Սրահ մը, որ թէեւ պարզ և անարճոյճ, բայց իր ամենէն մեծ զարդն էր, Մատապայի[*] մէջ տասներկու տարի առաջ գտնուած Պաղեստինի և Եգիպտոսի մոզայիքեայ աշխարհացոյցին միայն Երուսաղէմի մասը, որուն ամբողջութիւնը՝ նոյն միտքանութեան կողմէն զրկուած հնագէտ վարդապետ մը, նոյնութեամբ հանած է՝ ամբողջ ութը օր, նոյն մոզայիքներուն վրայ գտնուած աշխատելով :

Սիօնի այս վանական նոր հաստատութեան մէջ՝ ապագային պիտի բացուի Աստուածաբանական բարձր ճիւղերու համար նուեւ դպրոց մը, ուր աշակերտները պիտի աշխատին մասնաւորապէս Ս. Գիրքը ուսումնասիրելու՝ բունիակ Ս. Երկրին մէջ : Ինչպէս արդէն կ'ընեն Տօմինիլեան և Օգոստինեան Թրանտացի կրօնաւորներն և մոնիկները[**] :

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

[*] Մատապան՝ Յորդանանու արեւելեան կողմը, մէկ օրուն ճամբայ հեռու՝ քաղաք մ'է, ուր Յոյները՝ եկեղեցի մը ունին, որուն յատկէն գտնուած է այդ մուգաշիբը :

[**] Իսկ մերիները ի՞նչ կ'ընեն :

ՀԱՆՈՒՍՏՐԸ

Ամբողջ մարդկութեան զանգուածներ թաւալ դուր անցած են միաթիբութեան փոշիով խեղդուկ դարերու ռզղիին մէջէն — մերթ բախելով անողոք ճակատագրաց սեպ խորակներուն, ուրկեց զուրս են պոսթկացած դժիւ։ Արամատի գոյցես կորճոյ լեզու խաղոտ բանադրանքը Բարին, ու Չարին ստեղծող՝ թունոտ թափանցանց սլաքները, այլ մերթ բախելով միամիտ երջանկութեան լի բաժակէն տրիստութեան թանձր քօղին ետին որ ծածկած է ահարեկիչ գոյութեան հարցերը որոց ի խոյզ այսօրեայ մարդը, առաւել քան երբէք կը գալարի իւր մտածողութեանց եռու գեւին մէջ — առերեւոյթ յարաբերութեանց հաւատքին ոյժէն մղուած, անկէ՛ սնանկով, անկէ՛ ապրելով։ Ու դեռ հիմայ չէ՞ք հանդիպիր ընկերութեան խորշերուն մէջ մարդերու ամբողջութեանց որոց կեանքը, համակ գոյութիւնը, հիմնուած է անձանձութիւն, խորախորհուրդ ոյժին պակուցիչ արարքներուն հաւատքին վրայ, որով ներկային մէջ չէ՞ ան ընկերութեան կեանքին ազդակներէն մին։ Ի՞նչ է հաւատքը. հաւատալ խորհիլ է թէ քան մը զոր կ'երեակայենք, որ միայն մեր մտածողութեան մէջ տեղ ունի առայժմ, կայ, իսկապէս իրականութեան մէջ է. չփոթուի իւր մ'է մտապատկերին և անոր իրականութեան Բայց զանազանութիւն մը պէտք է դնել հաւատալու կերպերուն մէջ. կայ միամիտ ձև մը, չխորհրդածուած, ռամիկին հաւատքն է այդ. ստանալին պատկերը ունի ռամիկը իր երեակայութեան առջին ու կը հաւատայ անոր գոյութեան առանց կանխամտածումի. այլ ուրիշ կերպ մ'ալ կայ հաւատալու որ փիլիսոփայական է. առաջինը արդիւնք է անփորձ ստացման, մինչ երկրորդը կը կազմուի յետ քննութեան, կտակածի փորձին որով հաւատքին կատարեալ գիտակցութիւնը ունի երթական։ Մինչ առաջինը մտային պատկերը իբր առարկան կ'ընդունի, երկրորդը կը հաւատտէ թէ մտային պատկերը կրնայ կամ ոչ համապատասխանել առարկային։ Հաւատքին ձևերը այսպէս երեք են. ռամիկ ձևը, սկեպտիկ (որ բացասական հաւատքն է) և վարդապետական ձևերը։ Իւր աստիճաններն ալ ունի ան ստկայն և երբ երբեմն չարն կը տեսնենք, ստուգութեան սուր հանգամանքին տակ, մոխռահոգութեան աստիճաններուն հոսած, յաճախ ալ պարզ կարծիք մ'է միայն։ Հաւատքը տարբեր է բոլորովին կամքէն և բաղձանքէն. արդարեւ այս երկուքը վերջ մը կ'ինթադրեն. չենք կարող երեակայել կամք մը առանց նպատակի կամ բաղձանք մը առանց փառաբանութեան երազի մը, մինչ հաւատքը վերջ մ'է ինքնին, կայուն վիճակ մը. պիտի սահմանենք ռատի գայն իբր միակ մտքի ներկայացման ձև մը, անջատ կամքէն ու բաղձանքէն որ ռամիկին մէջ առարկային հետ կը չփոթի, մինչ փիլիսոփային մօտ կրնայ կապուած մնալ իր համապատասխան առարկային։

Բայց ի՞նչ է իւր սկիզբը, իւր գոյութեան պատճառը: Փիլիսոփայից ումանք, Տէքարդի հեռեւորներ, հաւատքը կը նկատեն իբր արգիւնք կամքին, գէթ մասամբ. խակալէս իբր արդիւնք գաղափարի կամքը կրնայ ներգործել անոր վրայ, քանի որ մեր գաղափարները կրնանք վտարել մեր մէջէն կամ ընդունիլ նորեր յուպետ և յուկամ. սակայն խնդիրը զուտ հոգեբանական տեսակէտէն ստալէս կը ներկայանայ. հաւատքը միաժամանակ ծնունդ կ'առնէ մտային ներկայացման հետ, թէ ոչ ապա, կամքին ներգործութեամբ: Սակայն հաւատքը կը ջնջուի երբ մտապատկերը կորսուի և նոյն իսկ չի կա՞ն պահեր ուր կամքը հիմնովին անգործ է հաւատքին վրայ. իւր սիրելիէն դեռ նոր բաժնուած հէք սիրտը կուզէ՞ հաւատալ անոր չգոյութեան. կամ երբ Բաաքալ մը ի գուր կը խանդավառի անձնատուր ըլլալ կրօնական հաւատալեաց, կամքին՝ հաւատքը յառաջ բերելու սին ճիգերուն չէ՞ որ ներկայ կը գտնուինք: Որով եթէ կան պարագաներ ուր կամքը ոչ կրնայ ջնջել հաւատքը և ոչ զայն ծնանիլ, հարկ է հետեւցնել թէ ան արդիւնք է իմացական պատճառներու. և խակալէս հաւատալը խորհիլ է թէ բան մը է. եթէ երթալիսք թէ իմացական բաւարար փաստեր չունինք խորհելու թէ բան մը է, արդեօք կամքը կարո՞ղ է ապա այդ փաստերը. ո՛չ անշուշտ քանի որ կամքը մտային պատկեր մը չէ: Նոյնպէս բաղձանքը, կիրքը ուղղակի ազդեցութիւն չունին անոր վրայ ու իրենց ներգործութիւնը վերագրելի է երեւակայութեան որ իրենցով գերազրդիւ վիճակ մը կ'զգենու:

Ուստի հաւատքին պատճառը ո՛չ կամքն է, ոչ կիրքը. ապա ո՞րն է այն ոյժը որ ճշմարիտ հաւատացեալը Աստուծոյ սեղանին տաքը կը տանի, որ անոր ձեռքերը հաւատամքի պահին սարսուռով կը պրկէ, որ իւր բերնէն կը խլէ հոգւոյն խորքը գննող սրբանուէր զգացումներու արտայայտութիւնները. ո՞րն է այն ոյժը որ մեծին, բարւոյն, օգտակարին, ճշմարտին հուրովը լեցուած վարդապետին կը ներշնչէ կամքը քարոզելու, ցանկելու կրօնական խօսքը, իմաստասիրական բառը, գիտական երթագրութիւնը. ո՞ր ջահավառ լոյսով տոգորուած էին քրիստոնէական նախնական զարուցմարտիւններ, ու ապա Կալիլէոսներ, Պօսուէներ, Պատաններ, Տանթէներ ու այլք: Հաւատքին խակական պատճառը ակնհայտ յայտնութիւնն է մտքին մէջ, ու մինչ ան չի կազմուիր՝ սին է հաւատքը, գուր են ջանքերը, կեղծ են անոր արտայայտութիւնները, ոյժը որ ի սպաս է անոր կը գեղեւի, կը տատանայ:

Այսպէս ճշմարիտ հաւատքը, ըլլայ ան ռամիկ կամ փիլիսոփայական, ոչ թէ արդիւնք է կամքին, ոչ թէ բաղձանքի, կիրքի խանձարութեան մէջ է որ ան կը կերպարանաւորի, այլ արտայայտութիւնն է որոշ, անկեղծ պատկերին, իմացական պատճառներու արդիւնք:

ԷՋ ՄԸ ԿԻՒՍԹԱՎ ՖԼՈՊԷՐԻ SALAMMBOԷՆ

ԽՆՋՈՅՔԸ

Կարգեղանի արուարձաններէն մէկուն, Մէկարաի մէջ, Համիլ-
գարի պարտէզներում տեղի կ'ունենար կոր:

Սիկիլիոյ մէջ իր հրամանին տակ պատերազմող զինուորները մեծ
խնջոյք մը սարքած էին, օսնելու համար էրիքսի ճակատամարտին
տարեգարձը. որովհետեւ մեծերնին կը բացակայէր այդ միջոցին, և
որովհետեւ ահագին թիւ մը կը կազմէին, ուղածնուն պէս կուտէին
ու կը խմէին:

Զօրավարները, պղինձէ թերակօշիկներ հագած, այդ խուռնե-
րամ բազմութեան մէջտեղը կը գտնուէին ոսկերիկ ծիրանեգոյն վը-
րանի մը տակ, որ ախոռներէն սկսելով մինչեւ ապարանքին առա-
ջին պատշգամբը կ'երկարէր: Հասարակ զինուորները տարածուած
էին ծառերուն տակ ուրիշ կը նշմարուէին ցած տանիքներով շատ մը
չէնքեր, հնձաններ, շտեմարաններ, խանութներ, փուռեր, զինա-
րաններ, փիղերու յատկացուած ահագին բակով մը, վայրի կենդա-
նիներու փոսեր, գերիներու համար մասնաւոր բանտ մը:

Թղենիներ կը շրջապատէին խոհանոցները, ժանտաթղենիներու
անտառակ մը կ'երկարէր մինչեւ կանանչութիւնները, ուր նուռի,
բամպակենիներու սղիտակ փունջերուն մէջէն իւրաքանչեւ կը ցու-
ցալդէին: Որթեր՝ ողկոյզներով ծանրաբեռնուած, շոճիներուն ճիւ-
ղերէն վեր կը մագլցէին, վարդաստան մը կը փռուէր սօսիներուն
տակ, տեղ տեղ մարգերուն մէջէն շուշաններ իրենց գլուխները կ'օ-
րօրէին: Բուստի փոշիի խառնուած սև աւազներ նրբազիններուն
վրայ սփռուած էին, և մէջտեղը նոճիներուն ծառուղին կանաչ կո-
թողներու կրկնակի սխնաշարերու պատրանքը կուտար գիտողին:

Խորը, նումխական գեղնարատ մարմարով կառուցուած ապա-
րանքը խոշոր լաշնանիստ վէմերու վրայ կը կանգնէր իր պտուղա-
մուտք չորս յարկերը: Իր ցից, մեծ, եփնոսէ սանդուխով, որուն
ամէն մէկ աստիճանին անկխնէն դուրս կը ցցուէր նուաճուած նա-
ւու մը ցուղը, իր կարմրագոյն գուռներովը, որոնց վրայ սև խա-
չեր փորագրուած էին, իր անագապղինձէ վանդակորմերովը, որոնք
մասնաւորապէս զետեղուած էին արգիլելու համար կարծիները ներս
մտնելէ, ու ոսկեղօծ ցուպերէ ցանցերովը, որոնք կը գոյէին վերէն
վար բացուածքները, վերջապէս այդ ամբողջ ահարկու ճոխութիւն-
ները զինուորներուն վրայ Համիլքարի դէմքին անթափանցելի ու
հանդիսաւոր ազդեցութիւնը կ'ընէին:

Խորհրդականները որոշած էին այդ բնակարանին մէջ կատարել

հացկերոյթը: Էջմուռի տաճարին մէջ պատկող ապաքինեալները, արչալոյսին ճամբայ ելած ըլլալով, հոտ հասած էին քաշկրտուելով իրենց անթոյցութեամբ: Ամէն վայրկեան նորեր կուգային: Ամէն կողմէն անդադար մարդ կը պոռթկար, ինչպէս ջուրի հոսանքները, որոնք լիճի մը մէջ կը խառնեն: Ծառերուն մէջէն խոհանոցին սպառաւորներուն սրննթաց երթեւեկը կը տեսնուէր, շփոթած, գրեթէ կիսամերկ, մարմանդներուն վրայ վիթեր բառաչելով կը փախչէին: Արեւը մարը կը մտնար, և լիմօններու հոսը աւելի կը ծանրացնէր քրտնաթոր ամբոխին արտաշնչութիւնը:

Ամէն ազգէ մարդ ներկայ էր հոտ, Լուգուրացիներ, լուսիսանիացիներ, բալարիացիներ, խափշիկներ և Հոռոմի փոխառականներ: Դորիական կոշտ գուռաբարբառին քով կը հնչէր կելտական վանկեր, աղմկայոյզ պատերազմական կառքերու պէս, և յոնիական բառերու վերջաւորութիւնները կը բաղխէին անապատի ժողովուրդներուն բազմազն բառերուն՝ շնորհալի խապտ աղաղակներուն պէս: Յոյնը կը զատուէր ամբոխէն իր բարակ նուրբ հոսակովը, Եգիպտացիներ իր բարձր ուսերովը, Փանթալոյրիացիներ իր հակա դնդուցներովը, Կարիացիներ հարատօրէն կը շարժէին իրենց սողաւարաններուն փետուրները, Կապաթովկիացի նետաձիգները իրենց մարմինին վրայ խոտերու հիւթով ծաղկիներ նկարած էին, և կինիքու հագուստներ հագած, չղուականներով և իրենց ականջներէն օղակներ անյուցած քանի մը Լիւդիացիներ կը ձաշէին:

Ուրիշներ որոնք պերճանքի համար կարմիրով ներկուած էին, բուստէ արձաններու կը նմանէին:

Բարձրու վրայ ամբողջ հասակովն ընկողմանած խոշոր ափսէներու շուրջ կեցած, կամ փոքի վրայ պառկած իրենց կողմը կը քաշէին միտի կտորները և թեւերնուն կոթնած՝ կուտէին ճիշդ այն հանդարտ զիրքովը զոր առիւծները սովոր են առնել իրենց որսերը փռաւատած միջոցին: Յետամնացները ոտքի վրայ ծառերուն քով, շէկ կարմիր գորգերու մէջ կիսովին կորսուած ցած սեղաններուն կը նայէին երենց կարգին սպասելով:

Համիլգարի խոհանոցին սպասարկութիւնը այդ խուռներամ ամբոխին չբաւելուն համար, խորհրդարանը անոնց դերիներ, սպա և անկողիններ զրկած էր. և պարտէզին ճիշդ մէջտեղը կը տեսնուէր պատերազմի դաշտերուն վրայ այրուող մեռնողներուն պէս, ահագին բոցարծակ կրակներ որոնց վրայ եզեր կը կարմրէին, անխոնով ծածկուած հացերուն փոխնիքիս կը յաջորդէին սկուտեղներէ աւելի մեծ պանիրներ: Գինիով լեցուն ըմպանակներ, ու ջուրով լեցուն ամաններ կը հանդէպէին ոսկեղօծ զրուագներով դարդարուն ծաղիկի կողովներու քով: Իրենց ուղածին պէս ուսել կարենալուն հաճոյքը ամէնուն աչքերը կը խոշորցնէր: Հոսկէ հոնկէ երգեր սկսան լսուիլ:

Ամենէն առաջ կանաչ թացանով թռչուններ հրաւրուեցան, կարմիր կաւէ սեւ նկարներով քանդակուած պնակներու մէջ, յետոյ այն ամէն տեսակ ոտարէները, որոնք այնքան առատօրէն կը գտնուէին փնտիկեան եղերքներուն վրայ, յորենէ, ոլոսէ, գարիէ ապուրներ, և դեղին սաթէ պնակներու մէջ քիմնով պտարաստուած խոնչալներ:

Սեղանները զանազան տեսակ միսերով ծածկուեցան: Յամոյրներ՝ իրենց եղջիւրներովը, սիրամարգներ՝ իրենց փետուրներովը, անուշ գինիի մէջ եփուած ամբողջ ոչխարներ, տապկուած ձալուներ և ուրիշ շատ մը բաներ: Taurapannոի փայտէ պնակներու մէջ քրքուտի մէջտեղ կը տատանէր ճարպի խոշոր կտորներ: Ամէն կողմ աղտազախ, թալլ և անգժատ: Պտուղէ բուրգեր մեղրախորիաներու վրայ կը փռէին, և չէին մոռցած նաեւ հոտ գնել մեծ փորով և մետաքսախալ մորթով այն մէկ քանի ձիթապուղի մնացորդով զիրցուած շունները, քաղկեպոնական ուտելիքներ, որոնք այնքան զլուտնք կը պատճառէին միւս ժողովուրդներուն: Նոր անակնկալ ուտելիքները կը գրգռէին ստամոքաներուն ընչաքաղցութիւնը: Գլխուն վերեւը ժողուած մաղերով կօլուացիները, ձմերուկներ և լիմօններ յափշտակելով, կը լափէին կեղեւով միաախ: Խափշիկներ կեանքերնուն մէջ կարկինտներ տեսած չըլլալուն համար, անոնց կարմիր փշուտ թաթերովը իրարու երես կը պատռէին: Բայց սովելուած յոյները, մարմարիոնէն աւելի ձիւնասպտակ իրենց պնակներուն աւելորդ մասը մէկ կողմ կը նետէին, մինչդեռ Բրուզիոնի անգէորդները, գայլի մորթերով, դէմքերնին իրենց ուտելիքին վրայ հակած անշուշկ կը լափէին:

Մութը կ'իջնէր: Նոճիներու ծառուղիին վրայ պարզուած վրանը վերցուցին և ջահեր բերուեցան:

Պորփիւրէ սնօթներու մէջ վառուող քարիւղի դողդոջուն լոյսերը, մայրիներու գազաթիւր գանուող լուսինին նուիրուած կապիկները վախցուցին: Անոնց արձակած ձիչերը վինուորները գուարթուցուցին:

Երկար, աղամող բոցեր կը սարսառային անագապղինձէ զրահներուն վրայ: Բիւրազան շողիւններ կը ժայթքէին թանկազին քարերով դրասանգուած պնակներէն: Գոգաւոր հայլաղարդ չըջանակներով ըմպանակներ իրերուն խոշորցած պատկերները կը բազմապատկէին: Զինուորները անոնց շուրջը համախմբուելով, մէջը կը նայէին դարմանքով և ծամածռութիւններ կ'ընէին խնդացնելու համար: Սեղաններուն վրայէն իրարու կը նետէին փղոսկրէ աթուակները և ոսկիէ բաժակները: Տիկերու մէջ գանուող բոլոր յունական, մառաններու մէջի Շամբանիաի, տակառներով լեցուն Գանթապրի և բոլոր յունապի, զմուռսի, լօգիւսի գինիները կը խմէին: Գեղիները տեղ տեղ ջրակոյտեր կային ուր կը սահէին: Միսերուն հոտը շունչերուն շո-

գիւն հետ ծառերուն տերեւներուն մէջէն կը բարձրանար: Միեւնոյն ատեն կը լսուէին կզակներուն կրճախները, խօսքերուն շուկը, երգերը, բախումները, իրարու զարնուելուն աղմուկը՝ գամբանիստ կան սնոթներու՝ որոնք հազարաւոր կտորներու վերածուած գետին կը գլտորէին, կամ յատակ ձայնը խոշոր արծաթէ ամսէին:

Ահաքեկիչ վախճանուն մը բարձրացաւ, փճայնելու յիմարական փափաք մը պտուտքեցաւ գինով բանակին վրայ: Ձեռքերնուն եկած տեղը կը զարնէին, շուրջերնին գտնուած բաները կը կոտորէին, կ'սպաննէին. անոնցմէ մէկ քանին ջահեր նետեցին տերևուտ քին մէջ. ուրիշներ առիւծներուն վանդակումն յենած, նիզակի հարուածներով սպաննեցին զանոնք: Ամենէն քաջերը փխրեալն կոշմը վազեցին, անոնց պատիճները կտրելու համար:

Ձինուորները իրար կը հրմշտէին: Այլ վախ ըստած բանը գոյութիւն չունէր իրենց համար: Կը վերակէին խմել: Իրենց ճակատներէն թորող հոտաւէտութիւնները շիթ շիթ կը թրջէին բղբտուած պատմութեաններնին, և երկու գաստակնին կրթնցուցած սեղաններուն՝ իրենց անանկ կը թուէր թէ փոթորիկէ բռնուող նաւու պէս կը շարժէին, իրենց գինով խոշորցած աչքերը շուրջերնին կը պտտցնէին, կարծես նայուածքովն լսիելու համար, ինչ որ անկարելի էր ձեռք անցնել: Ուրիշներ, սեղաններուն վրայի ծիրանեղջոյն սփռոցներուն և պնակներուն վրայէն կոխկրտելով, կը քուլէին կոտորելով փղոսկրէ ամբուակները և թիթենեան ապակիէ գտաւթները: Ձախջախուած բաժակներուն մէջէն կը լըսուէին հոգեվարքի մէջ գտնուող գերիներուն ոռնուովն միացած երգերը: Գինի, միս, ոսկի կուղէին: Կրցածնուն չտի կը պոռային որպէս զի իրենց կիներ տրուէին: Հարկւր լեզուով կը լառանցէին: Անոնցմէ շատեր ինքզինքնին բազնիքը կը կտրծէին, իրենց շուրջը բարձրացող շաքիէն, կամ թէ սաղարթներ տեսնելով՝ կը կտրծէին որ որսի ելած են ու կ'սկսէին վազել իրենց ընկերներուն ետեւէն, իբր թէ վայրի գաղաններ ըլլային անոնք:

Հրդեհը մէկէն միւսը անցնելով սկսան վառիլ ամբողջ ծառերը, որոնցմէ երկար սլացիկ ճերմակ սլորապտոյտ բոցեր կը բարձրանային, միացող հրաբուխներու նմանցնելով զանոնք: Վախատուած կ'աւելնար հեռագհտէ. վիրաւոր առիւծները մթաթեան մէջ իրենց ցաւը կուլային:

ՆՈՒՊԱՐ ԵԱԶԱՆԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ

Ա. Մալեյոյ նախորդ թիւին մէջ երես 577 տող 2 «ճշդութեանց» պէտք է կարդալ «անճշդութեանց»:

ՀԱՄԱԵՒԱՐԶԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԲ

ՄԻԱՅՅԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳԱՅ ճահիճները ցամ-
քեցնելով կարելի պիտի ըլլայ մշակելի
դարձնել 12 միլիոն հոգի սնուցանելու
բաւոյ ընդարձակ գետին մը, մէն մի ըն-
տանիքի տալով առ նուազն 16 էքթար
մշակելի հող: Այս կերպով առ նուազն 25
երկիրոն ֆրանքի առաւելութիւն մը պի-
տի գոյանայ: Յամբեցնելու աշխատութիւն-
ները 10 միլիոն ֆրանքի կ'կարօտին:
Խնդիրը այժմ կուտանասիրուի և կ'կար-
ծուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը
հարկ եղած գումարը պիտի քուէարկէ:

ԾԻԱԽՈՏԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ծա-
նօթ է: Ամէն մարդ գիտէ անոր պատճա-
ռած չարիքները, բայց մինչև հիմայ ան-
ձանօթ մնացած էր սա կէտը: Թէ ինչ ինչ
պարագանքու մէջ ծխախոտը աւելի վը-
նասաւար է կնոջ քան էրիկ մարդուն:
Երկու բժիշկներ Վենսաբանական Ընկե-
րութեան հաղորդած են՝ յղութեան պարս-
պանքու մէջ ծխախոտով թունաւորման
ազդեցութեան վրայ իրենց կատարած
փորձառական հետազոտութիւններու ար-
դիւնքները: Անոնք դիտած են թէ յվի է-
զերը, ճագար կամ հնդկ խոզ, Թրոջ
դուռած ծխախոտի չուրով կամ անոթ մու-
խով թունաւորուելով՝ կ'վիթեն կամ մե-
ռած ձագեր կ'ցկնին: Այս հաստատաբա-
նութիւններուն մօտ բերելով ծխախոտի
գործարաններուն մէջ ձեռք բերուած ծա-
նօթութիւնները՝ ուր շատ կիներ կ'աշխա-
տին, հաստատած են թէ այս վերջիննե-
րու մէջ յաճախողէ կ'են կանխահաս
ծննդաբերութիւնները, և թէ այս կիներ-
ուն ծնած զաւակները տկարակամ կ'ըլ-
լան և ստէպ փոքր տարիքի մէջ կ'մեռ-
նին: Ասկից կ'եզրակացնեն թէ այսօր շատ
մը ամուսնացած կիներու սրկարէթ ծխե-
լու սովորութեան դէմ պէտք է մարտնի
բժիշկները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՄ ԵԱՆՔԻԱԿԱՆ ա-
ռատածնունդեան վրայ գաղափար մը
կազմելու համար բաւական է յիշել թէ
Միացեալ Նահանգներուն մէջ՝ կրօնական
գործերու համար 354 միլիոն ֆրանքի
նուիրատուութիւն եղած է՝ 1907ին: Կրօ-
նական գործերու համար 41 միլիոն, հը-
նութեան. Թանգարաններու և ժառանգա-
րաններու համար մօտաւորապէս 100 մի-
լիոն:

ԼԻԻՏՎԻԿ ՀԱԼԷՎԻԻ մահուամբ կ'ան-
հետանայ նրբազատ միտք մը և ֆրանսա-
կան գրականութեան զմայլելի ներկայա-
ցուցիչ մը: Խիստ զգալուն և միեւնոյն
ժամանակ հեզմասէր դիտող մըն էր ան:
Ազնուօրէն՝ իրապաշտ՝ անկիս գիտցաւ
զուրմացնել պարկեշտ մարդերը: Իր մէջ
գտնուած լաւագոյն բանն է՝ իր ճշգրիտ:

ճկուն ու յստակ լեզուն: Եւ յետոյ անկիս
ունեցաւ մպախը...:

ՍԻՆԷՄԱՐԹՐՈՒՄԻ ՄԱՆԳՆԵՐԸ հետ-
զնետէ կ'շտանան Այն նուրբ Թաղանթնե-
րը որոնք կ'գործածուին շարժուն տեսա-
րաններ ներկայացնելու, շատ շուտ կ'ըն-
կն և զանոնք գործածողները յաճախ
կամ անձեռնհաս են և կամ շատ երիտա-
ւարդ՝ հասկնալու համար: Թէ ինչ վտան-
գի կ'եննարկեն ինքզինքնին և հանդիսա-
տեաները՝ երբ կ'մոռնան կարեւոր նա-
խազգուշութիւնները: Շատ մը վտանգաւոր
հրդեհներ առաջ եկան որոնք կառավա-
րութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրեցին
այժմ խիստ ժողովրդական դարձած այս
նոր տեսակ ներկայացումին վրայ: Նիւ-
եորքի մէջ՝ ուր այս հրդեհները կրկնուե-
ցան, մեծ յուզում առաջ եկաւ և քաղա-
քապետութիւնը լուրջ միջոցներ ձեռք ա-
ռաւ այդ հրդեհները արգիլելու համար:
Լաւ կ'ըլլայ որ ամէն տեղ հետեւին այս
որինական, մասնաւորապէս մեծ քաղաքնե-
րու մէջ, օրինակի համար Բարիզ ուր մէն
մի Թաղ մէկ կամ ք. 2-ի մը սինէմաթոկ-
րաֆ ունի որոնցմէ շատերը Թերի կերպով
զետեղուած են: Այժմ Նիւ-եորքի մէջ 180
սինէմաթոկրաֆ կայ, եւ դիտուած է որ
անոնցմէ հարիւրին 90ը բացարձակապէս
անկարող անձերու ձեռքով կ'վարուին և
ասոնց հարիւրին 75ը ո՛չ իսկ կրնան կար-
գալ այն տպուած հրահանգները որոնց
պարտաւոր են համակերպիլ: Հաստատ-
ուած է նոյապէս թէ շատ անգամ գործիք-
ները վարելու պաշտօնը կը յանձնուի բո-
լորովին երիտասարդ անձերու որոնք բը-
նաւ աշխատին տեղեակ չեն: Ահա այս
պատճառներուն համար որոշուած է հան-
րային սինէմաթոկրաֆներ գործածելու
ծոյլառութիւն տալ անոնց միայն որոնք
կառավարական արտօնութիւն ունին, և
այս արտօնութիւնն ալ ձեռք կ'բերուի
միայն խիստ քննութենէ մը յետոյ որու
մէջ հարցումներ կուզուին ընտրելիին՝
այս ներկայացումներու յարակից խնդի-
րներու վրայ: Ասկից գատ ո՛ր և է սինէ-
մաթոկրաֆի կազմած՝ մինչև որ քննիչնե-
րու կողմէ հակակշռուած և ընդունուած
չըլլայ՝ չի կրնար ներկայացում տալ:
Վերջապէս սինէմաթոկրաֆի ներկայացում-
ները պէտք է տրուին այնպիսի տեղ մը
ուր մուտքի և ելքի դռները՝ վտանգի
պահուն՝ ամէն դիւրութիւն ընծայեն հան-
դիսատես ժողովուրդին՝ անվիշապէս դուրս
ելնելու: Պա. Թումի կ'սի մուրի և կամ
կրակի պարագաններուն հանդիսատեսները
բոլորովին վտանգէ զերծ պահելու նպա-
տով: Ժամանաւոր կանոններ սահմանուած
են գործիքներու շինութեան համար:

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՆՑԵԱԼ կիրակի օր Ս. Ստեփաննոս եկեղեցիին մէջ բանաստեղծական ձեռնարկութիւն կատարեց Գործնական Սրբազան, Պ. Սերովբէ Առաքելեան Պալլետրի եկեղեցւոյ վրայ բանաստեղծական ձեռնարկեցաւ և կաշուեցաւ Ներսէս:

ԳՐԻՏԷԼԻՍԻ ազգ. երկսեռ վարժարանի տարեկան գրատու և բերանացի բնութիւնները կատարուեցան ամսոյ 16-20ին, իսկ բարձր. կարգերու հայ. և ֆրանս. լեզուաց բնութիւնները կատարուեցան նախարդ երկուշաբթի օր ի ներկայութեան Ս. Առաջնորդ հօր:

ԱՆՑԵԱԼ չորեքշաբթի օր տեղի պիտի ունենար իստն նիստ մը Քաղ. Ժողովոյ, Տնտես. Խորհրդոյ և Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան ներկայութեամբ, սակայն Քաղ. Ժողովոյ կողմէ անդամներ բացակայուն ըլլալուն՝ յետաձգուեցաւ այդ նիստն ուրիշ օրուան մը:

ՈՄՈՒՄՆԱԿԱՆ դատի մ'առթիւ անցեալ ուրբաթ և երեքշաբթի երեկոները արտասովոր նիստեր կատարուեցան Առաջնորդարանի մէջ, և լսուեցան 3 վկայներ:

ՄԵՐ անկեղծ շնորհակալութիւնները կ'ներկայենք ՍՈՐԴԱՆՈՒԿԻ խմբագրական մարմնոյն օր կ'հաճի Թերթիս շարժական բովանդակութիւնն հրատարակել իր Թերթին մէջ:

ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՑ ամսոյ 12|25ին տեղի ունեցաւ Մանչաթէի Հայ եկեղեցիին մէջ Տիար Գրիգոր Կ. Յակոբեանի ամուսնութիւնը Ագն. Օր. Վայցա Սիմօնի հետ. խմբագրութիւնս իր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ նորագրակ ամուսին և երկու կողման ազգականներուն՝ այս բարեպատ տե՛ն առնել:

ԱՆՑԵԱԼ երկուշաբթի օր ամսոյ 16ին Կէտիկ-Փաշայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է ՄԱՆՈՒՍԷԼԻ ԷՃԲԵԱՐ լրագրի տէր և տնօրէն Յովհ. ԷՃ. Գալստեանի և Օր. Ագնի Տանձիկեանի ամուսնական հանդէսը: Ա. Մամուլ իր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ այս առթիւ նորագրակ ամուսին և երկու կողման պարագաներուն:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏԱՆՔ Կ. Թ. Հինդլեանի հրատարակած «Կարոցին և ընտանիքին բարեկամորէն առաջին տետրակը «Ուսուցանելու մեթոդը» զին 60 փարս, ԵՅԷ ընթերցող հասարակութեան ընդունելութիւն

դանէ սոյն տետրակը, Հինդլեան Է. Բ. մտադրած է հետզհետէ հրատարակել կըրթական, բարդական, առողջապահական հարցեր շոշափող ուրիշ տետրերն էս:

ՆՈՐ ստացանք ՆԱՊԻԼԻ (աղոց և դպրոցականներու) յատուկ բացատրիկ ամսեայ Թիւը 80 էջերէ բաղկացած, զարդարուած պատկերներով և շուրջ քսան օրուամենակով, զին 3 դրուշ:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒՄ

ՔԱՂՁՔՍ հասան Օտէայէ Ագնի Տիկին Զարուհի Մ. Ասատուրօֆ իր երկու զաւակաց հետ, իսկ քաղաքէս մեկնեցան դէպի Եւրոպա՝ Գաւառ. Ժողովոյ Առնապետ Դուկաս Է. Բ. Եսայեան, Ագն. Տիկին Լ. Յ. Ալիխար իր աղջկան հետ և Ագն. Տիկին Թ. Լ. Մկրտիչ իր աղջկան հետ:

ՆԱՌՈՐԴ Թիւով մեկնումներու շարքին մէջ փոխանակ Տէր և Տիկին Տօրթ. Կոստանդ յիշատակելու, լոկ Ագն. Տօրթօրի անունը յիշատակուած էր գոր կ'ուղղենք այս անգամ:

ԴԱՏԱԿԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ Թերթերը ժամանակին հրատարակած էին Պատական Նախագահ Առնանին մէկ որոշումը որով քանի մը հայ և օտարազգի վաճառականներ բանտարկութեան դատապարտուած էին, եւրոպացի մի քանի վաճառատանց հետ իրենց առևտուրին մէջ խաբէութիւններ ըրած ըլլալուն համար Արդ. տեղւոյս ԼԱՐԷՅՈՐ լրագրի մէջ զոգուեալով կ'կարգանք Թէ յիշեալ վաճառականներն Տիար Գեորգ Վէման Պատական Վերաբնիչ Առնանին դիմած ըլլալով՝ բեկուած է Նախարար Առնանի կողմէ 2 տարի առաջ տրուած վճիռը, անպարտ հռչակելով Տիար Գեորգ Վէմանին և բնութիւնը յանձնարարուած է առևտրական դատարանին:

ՕՍՄ. ԱՅՏՆԷՒ ԵՐԿԱՅՈՒԼԻ

ԿԻՆԴՐՈՒԹԻ Ժանուցանել Թէ Այսրնի երկամուշուղ ընդհ. տնօրէն Մր. Հ. Պարֆիլտի բացակայութեան առթիւ ներկայ ամսոյ 21է սկսեալ Տիար Ֆրանսուա Մազատի յանձնուած է յիշեալ երկամուշուղ տնօրէնութեան պաշտօնը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆԷ

ՀՈՒԱՐԱՐԶՈՒԹԻՒՆ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տիկին Եղիարէթ Փափազեան 2 մէծիտ, Տիկին Գիւլիցա Աղազարեանի մանուսն առնել, Տիար Պարոյր ձիւսնեան 3 օխձիթ ապտուղ:

Խմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ Խ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

NATIONAL UNION SOCIETY LTD.

ՈՐՈՒ ԳՈՐԾԸ ՓՈՒԱՆՑՈՒԱԾ ՈՒ ԵՐԱՇԽԱՌՈՐՈՒԱԾ Է
PHOENIX ASSURANCE COMP. LTD. Է

ԼՈՆՏՈՆ ԶԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1782 ԻՆ.

	Անգլ. Ոսկի
ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ ԴՐԱՄԱԴԼՈՒԻ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	4,500,000
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՌՈՅԹ	1,500,000
ՄԻՆՁԵՒ ԱՅՍՈՐ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՎՆԱՍ	
ՆԵՐՈՒ ՓՈՒԱՐԷՆԸ ԱՒԵԼԻ ԲԱՆ	30,000,000

Համըսմանօր այս ընկերությունը 1893 ին միակ POLICE
նր ստորագրեց 3,474,030 անգլ. ոսկիի հատար եւ իբր ա-
պահովագրեւ ստացաւ Անգլ. ոսկի 33,821, ինչ որ միակ
POLICE ում մը կնխում ապահովագրութիւններու մէջ ան-
նախընթաց պարագայ մըն է:

Այս ընկերությունը ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ կ'ապահովագրէ ամեն
սեռակ շէնքեր, յայրակ, կարասիք եւն. նպաստաւոր
պայմաններով:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻ ԻԶՄԻՐԻ

Լ. ԵՒ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԷՆԹԵՐՆԱՍԻՕՆԱԼ

(L'Internationale)

ՄՈՎԱՅԻՆ ԱՊՍՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ի ՏԻԻՍԷԼՏՈՐՓ

Ընկերութիւնս ծովային արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ
կ'ընդունի, ամեն տեսակ ապրանքներու վրայ, խիստ նպաստաւոր գինե-
րով և պայմաններով:

Իսմիրի ընդհ. ներկայացուցիչը

Լ. և Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Լոնտոն կոստանդ Սիւրիտսեան թիւ 11, 12, 13,

ESTABLISHED 1782

PHOENIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Դրամագլուխ և պահեստի գրամ Ա. Ո. 4,500,000

Տարեկան հասոյթ Ա. Ո. 4,500,000

«Ֆէնիքս» 122 տարիէ ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է և ցարդ հասուցած է առաւել քան 27,000,000 Ա. Ո. փաստաց համար:

«Ֆէնիքս» կ'ապահովագրէ հրդեհի վէժ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմաններով, Դիմել առ

Լիազօր Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIME

ETABLE A LONDRES EN 1720

Ծովային Ապահովագրական Ընկերութիւն

Խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

Մասնաւոր պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ նոսէ կրակի արկածներ, 10 օրուան պայմանաժամով մը սթերանոցներու (Docks) մէջ ինչպէս յԱնգլիա նոյնպէս և գլխաւոր տօքերու մէջ, ինչպէս Մարսէյի, Համբրի, Համպուրի եւ. եւ.:

Իզմիրի Ներկայացուցիչ

F. BLACKLE

Օ Մ Է Կ Ա

ՏԻԵԶԵՐԱՀՈԶԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

ԵՐՐՈՊԵՈՑ ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՐԸ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1848/7

ՕՄԷԿԱ ՈՍԿԻՆ ԱՐԺԱԹ, ՆԻՔԷԼ, ԳՈՂՊԱՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ Մեծագոյն մրցանակ 1900ի Բարիկի ցուցահանդէսէն:

ՕՄԷԿԱ. — Այս ժամացոյցերու յատկութիւններն են՝

Ճշրապահութիւն, առկունութիւն և նորոգութեան գիրին միջոցներ:

ՕՄԷԿԱ Դիւրամատչելի գիններով ծախուած ժամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են:

ՕՄԷԿԱ Ամեն մարդու գրք պանին մէջ գտնուելիք միակ ժամացոյցն է, որս: **ՕՄԷԿԱ**

Անորցելի, անբաղդատելի միակ ժամացոյցներն են ասոնք: Դիտել առ միակ ներկայացուցիչն:

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Հախա. Պէգեպէն Թիւ 2 — Իզմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մքեր՝ մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արտեց եւ կիներ, համար շրտակեր գոնարեպէկներ ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատակ ամէն տեսակ գործիքներ:

Յանձնարարութիւնք փութով եւ պատուաւը կերպով կը նրատար լին:

ՆՈՐԹ-ՅԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԵԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Դործակալութիւն հաստատուած. 1864-էն ի վեր

Դրամապլուսի Ընկերութեան Լ. Ս. 3,000,000

Տարեկան Հասոյթ » » 1,600,000

Պահեստի գումար » » 6,673,000

Ընկերութիւնն նպատաւար պայմաններով կապահովագրել անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամեն տեսակ ապրանքներ են. ևն.:

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՀԷՅՍՍ ՀԱԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՐԻՄԱԿԱՆ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՐՐ ԱՍԻՈՑ

Միանկիւց քաղ, Բաւաւս Սքուըրսկէկեր

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

FIRE LIFE

A. D 1720

C. WHITTALL & CO

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՉԵՆՑ

ԱՄԵՐԱՆԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆՔԼԻՍԱԿՈՆ
ԱՊՈԼՆՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720 թն Ի ԼՕՆՏՕՆ

Գոյք ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. սոկի վճարեալ ապահովա-
գրեալնրու 27204 42,000,000 Անգլ. սոկի:

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ռօյալ Էքչենց Անգլիական ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդեհի
դէմ թմեն տնտակ կալուածք, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ-
մաններով:

Ընկերութեան սկսումնքն է վստասց անմիջական և արդար հասուցու
երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յատուկ
քեզի մը կ'արուի:

ԿԵՆԱՑԻ ՃԻՒՂ

Ընկերութիւնս թմենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ

1⁰ Աւերալը կեանքի տնողորքեան վրայ.

2⁰ Խառն Ապահովագրութիւն

3⁰ " " եւ կրկին դրամագրութիւն

4⁰ Տղայ Եւսի դրամագրութեան վրայ եւ առ պարտաւորութեանով:

5⁰ Ընկերութեան տնողորքեան Ապահովագրութիւն

Աւելի ժանրամասնութեանց համար գիմել ընդհանուր գործակալն
րու Զմիռնիսի և չրջակայից Ի Ֆրանկաց Թաղ գրասենեակները

C. WHITTALL & CO

Փոխ-Գործակալ:

Քննիչ պատուիրակիւն C. O. OSCAR

ԶԱՐԵՀ Ո. ՈՍԿԱՆ

ԽՍԲ. ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

«Ա. Մանուշ» ի Առաջին եռամսեայի գինն ասկից յետոյ 7 դրոշի բարձրացուցած եւնի ակնոցմէ ասկաւաթիս օրինակներ մնացած ըզբաշով:

Նոյնպէս «Ա. Մանուշ» ի նախորդ տարիներու քիւերէն ունենալ փափաքողք, հասին պէտք է վճարեն 4 դրոշ:

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.

ՆԵՇ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԷՆՕՔՈՒԼՕ և Ը.

ԻՒՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԵՕԼ

ԱՊԱՆՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԷ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ԱՆՔԻՐ 59

Rue de l'Arcade.

ԱՆՔԱՆՏԵԱԼ

1864

Իրաւագրոյ իւ. պահեստի կալուածներ աւելի քան 80,000,000

ԱՅՈՒՆՔԻ ԶԻՒՆ. — Եւ ոչ մէկ ընկերութիւն իՒՆԻՕՆ և ՖԷՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԵՕԼ Ընկերութեան չափ առաւելութիւններ կրնայ տալ: Արդիւնտե իր ապահովութեան տրամադրելի գումարը (garantie) ապահովագրեալներու դրամագլխին համեմատութեամբ ուրիշքն ունի 280 տո աւելութիւն ունի. և Եւ իր սակերու տոմսութեան դէմ և ոչ մէկ ընկերութիւն կրնայ մքցիլ: Տրուած տարեկան շահաբաժինները կանխիկ են աւելցին տարիէն կը վճարուին: Աւելցնէն աւելին կաւ. մարդ իՒՆԻՕՆ և ՖԷՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԵՕԼ Ընկերութեան ապահովագրուելով կրկին անշաղկապ ապահովագրուած կ'ըլլայ. որովհետեւ պայմանաւորութիւն և կաւ. մարդուն պարտաւին ապահովագրուած գումարը ստացուելէ ետք Ընկերութիւնը բացէն avenant մըն ալ կուտայ որուն ոյժովը (և ալ աւելցնէն ստանձիմ մը անկի վճարելու) արկած մը պատահաւ) տունը՝ բացի վճարուելիք կետերի ապահովագրութենէն իՒՆԻՕՆ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԵՕԼ կը վճարէ համաշախ կամ կէս և կամ մէկ հինգերորդ գումար մըն ալ բացէն (արկածին կարեւորութեան չափով):

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել Ընդհանուր գործակալութեան գրասենեակները, իզմիր Շէշճիլէր Աւատրիական նամակական վրայ:

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԻԱՆ

Վայելչասէր Կիները

ՈՐՈՆՔ ԿՈՒՋԵՆ ՊԱԷՊԱՆԵԼ

ԻՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՏՔ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՃԵՄԱՐԴՑ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՀԱՅՐՈՒԱԾ 1860

ԱՄԵՆԱԶԻՆ

ԳԵՂԵՑԿԱՅՆՈՎ ԶԲԷՍԸ

ԿԲ ԿԲ ԳՏՆՈՒԻ —

— ԳԵՂԱՐԱՆՆԵՐՈՒ — ՀՈՏԵՂԻՆԱՅ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ —
— ՊԱՋԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ —

ԳՆԵԼՈՒ ԱՏԵՆ Լառ Ողջադուրսիսն Ընեղ —

— ՎԱՃԱՌԱՆՆԻՇԻՆ ԵՒ ՄԵՐԺԵՂ

ԿԵՂԾ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ —

ԲՐՆՁԱՓՈՇԻ

ՍԻՄՈՆ

ԱՌԱՆՑ ՊԻՍՄՈՒԹԻ

ՕՃԱՌ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆ

ԲԱՅԱՐՁԱԿԱՊԵՍ ՄԱՔՈՒՐ

Ժ ՍԻՄՈՆ -- ԲԱՐԻՉ